

Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje škole na primjeru školske lektire

Obajdin, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:584858>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Matea Obajdin

**Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje
škole na primjeru školske lektire**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Matea Obajdin
Matični broj: 0009073493

Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje škole na primjeru školske lektire

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: Prof. dr. sc. Karol Visinko

Rijeka, srpanj 2020.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom *Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje škole na primjeru školske lektire* izradila samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Karol Visinko.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen sam način citirala i povezala navedenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Mojim roditeljima...

ZAHVALE

U prvom redu, veliku zahvalnost dugujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Karol Visinko koja mi je svojim znanjem, stručnošću i savjetima pomogla pri izradi ovog diplomskog rada. Hvala joj što mi je dokazala da zanimanje nastavnika nije samo posao, već poziv koji se mora osjetiti. Sa sigurnošću mogu tvrditi kako je to najplemenitiji od svih poziva, a da nastavnik nije samo pokazatelj znanja već i ljubavi, istine i poštovanja. Nikada neću zaboraviti prvo predavanje Prof. dr. sc. Karol Visinko, sada kada ovo pišem s ponosom mogu reći i moje mentorice te kliznicu njezine prezentacije koja je sadržavala sljedeću misao: *Dobar učitelj vam otvara vrata, ali morate sami kročiti u sobu.* Hvala joj što mi je otvorila vrata te sobe.

Također, veliku zahvalu dugujem pokojnom prof. Nikoli Živčiću, mom vjernom učitelju, savjetniku te kolegi kroatistu, kako je to volio reći. Gradio je mostove preko kojih me pozivao da prijeđem kao njegova učenica kako bih kasnije i ja drugima gradila iste, davala im vjetar u leđa kao što je on davao meni. Nikada neću zaboraviti kada mi je znao reći: *Koligice, postoje dvije vrste ljudi. Oni koji rade i oni koji se kite tuđim perjem. Vi budite u ovoj prvoj skupini – radite – tamo Vam je konkurencija manja, a uspjeh siguran jer upornost i borbenost izaći će na vidjelo.* Hvala mu što mi je dopustio da budem dio njegova životnog rada. On će zauvijek ostati moj idol, moj kolega kroatist! Neka mu je vječna slava i hvala! ¹

¹Obajdin, M., *Elementi dnevničke proze u romanima za mlade Silvije Šesto Stipaničić*, završni rad, Rijeka, 2018. str. 40.

Veliko hvala i mojoj učiteljici Hrvatskoga jezika Katici Brajdić iz *Osnovne škole Slunj* zbog koje sam studij Hrvatskoga jezika i književnosti i upisala.

Zahvaljujem i profesorici Marini Lončar te profesorici Ani Šantek Magdić koje su mi pomogle pri provođenju anketa za istraživački dio moga diplomskoga rada kao i prikupljanje potrebnih i oglednih priprema za nastavu lektire.

I nakraju, najveću zaslugu za ono što sam postigla, za ono što danas jesam pripisujem svojim roditeljima koji su me uvijek podržavali, borili se kako bi mi pružili mogućnost da ostvarim svoj životni put i na njemu me ispravno usmjeravali. Hvala mom ocu koji me naučio cijeniti sebe, uvjerio me da sam dobra osoba tako što mi je pokazao da sam upravo ja ono što je najvrjednije u njegovom životu! Hvala mojoj majci, mojoj učiteljici života punoj suosjećanja, ljubavi i neustrašivosti!²U znak zahvalnosti za sve što su za života učinili za mene posvećujem im ovaj diplomski rad.

²Obajdin, M., *Elementi dnevničke proze u romanima za mlade Silvije Šesto Stipaničić*, završni rad, Rijeka, 2018. str. 40.

SAŽETAK

Diplomski rad s naslovom *Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje škole na primjeru školske lektire* bavi se čitateljskim navikama učenika te načinima obrade lektirnih naslova. Nakon prvog dijela rada koji se bavi teorijskim pregledom jezične djelatnosti čitanja te proučavanjem školske lektire, prikazani su rezultati istraživanja. U istraživanju je rabljena metoda ankete, a sudjelovali su učenici gimnazijskog i četverogodišnjeg strukovnog usmjerenja *Srednje škole Slunj*. Cilj istraživanja bio je dokazati kako današnje generacije sve manje čitaju i posežu za različitim neetičkim izvorima kako bi si olakšali put pripreme lektirnih naslova. Voljeli bismo da ovo istraživanje bude predstavljeno nastavnicima kako bi ozbiljno razmislili o mogućnostima poticanja čitanja tijekom redovnoga srednjoškolskoga obrazovanja, ali i kao cjeloživotne navike.

Ključne riječi: čitanje, čitateljske navike, lektira u srednjoj školi

SUMMARY

This thesis entitled Research into the reading habits of high school students based on school reading deals with the reading habits of students and the ways they write book reports. Following the first part of the thesis, which deals with the theoretical overview of the reading skill and studying school reading, the results of the research are presented. The research was done on the basis of a survey, which included grammar school students and vocational students from the Slunj High School. The purpose of the research was to prove that today's generations read less and less and that they use various non-ethical solutions to facilitate the writing of their book reports. We would appreciate this research being presented to teachers so that they could seriously consider the possible ways of encouraging reading throughout high school education, as well as creating a lifetime habit.

Key words: reading, reading habits, high school reading

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ČITANJE	3
2.1. Zašto je čitanje važno?	6
2.2. Strategije čitanja	7
2.3. Poteškoće u čitanju	8
2.4. Razvijanje čitateljskih navika.....	10
2.5. Čitanje u nastavi Hrvatskoga jezika u srednjoj školi.....	11
3. LEKTIRA	15
3.1. Školska lektira.....	15
3.2. Čitanje školske lektire	18
3.3. Izvanrazredno čitanje, metodička načela i motivacija.....	21
3.4. Lektira u srednjoj školi.....	25
4. ISTRAŽIVANJE	29
4.1. Predmet istraživanja	29
4.2. Pretpostavke istraživanja	29
4.3. Uzorak istraživanja	30
4.4. Metoda istraživanja	30
4.5. Rezultati istraživanja i rasprava.....	31
4.5.1. Rezultati ankete	31
4.5.2. Primjeri obrade i vrednovanja lektire	42
5. ZAKLJUČAK	49
6. POPIS LITERATURE I IZVORA.....	52
Izvori.....	54

7. PRILOZI	55
7.1. Anketa.....	55
7.2. Polazni tekst <i>Hamlet</i>	58
7.3. Esej 1 – <i>Hamlet</i>	59
7.4. Esej 2 – <i>Hamlet</i>	61
7.5. Esej 3 – <i>Hamlet</i>	65
7.6. Lektirna ispitna pitanja – <i>Božanstvena komedija (Pakao)</i>	66
7.7. Ispit čitanosti lektire 1 – <i>Božanstvena komedija (Pakao)</i>	67
7.8. Ispit čitanosti lektire 2 - <i>Božanstvena komedija (Pakao)</i>	71
7.9. Ispit čitanosti lektire 3 – <i>Božanstvena komedija (Pakao)</i>	75
7.10. Nastavna priprema za sat obrade lektire – <i>Gospoda Glembayevi</i>	79

1. UVOD

Knjige su dio naše svakidašnjice kao stabla, voda ili zvijezde, pa ipak se prema njima odnosimo s predrasudama i strahopoštovanjem. Smatramo ih posvećenim izvorom znanja i mudrosti. Zahtijevamo od njih da nam odgovore na pitanja na koja nitko živ ne zna odgovoriti, a kada u njima ne nađemo ono što iz ne znam kojih razloga mislimo da bi trebalo biti, razočarani smo knjigom ili sami sobom.

D. Pennac

Od pojave pisma, a time i čitanja, čitanje je postalo primarni način stjecanja znanja. Znanje je moć, a u dalekoj povijesti prije izuma papira, pa čak i tada jer su si knjige mogli priuštiti samo bogati, oni koji su bili u mogućnosti ovladati vještinom čitanja – bili su vrlo moćni. Tisućama godina čitanje je bila privilegija dostupna samo odabranima i činila veliku razliku među ljudima.

Danas je čitanje vještina kojoj se od najranije dobi pridaje velika pažnja. Pripada osnovnim vještinama koje čovjek treba naučiti da bi mu znanja cijeloga svijeta bila dostupna. Većina djece vještinu čitanja donekle usvoje i prije polaska u školu. Prvi učitelji većini djece su roditelji, zatim dolaze odgajatelji u dječjim vrtićima i prvi učitelji koji pomažu da se ta vještina sustavno razvija i usavršava. Rad na razvijanju vještine čitanja treba započeti što ranije, mnogi stručnjaci smatraju da treba započeti već u drugoj godini djetetova života.

Čitanje je važno jer je temelj cjelokupnog obrazovanja. Slabe sposobnosti čitanja mogu dovesti do brojnih problema među kojima su i loše ocjene u školi, a slijede i tijekom cijeloga života ako osoba ne osvijesti taj problem.

Postoje različite vrste čitanja jer, kako je rekao Johann Wolfgang von Goethe: *velika je razlika u tome čitam li radi užitka i rasonode ili radi spoznaje i pouke.* O vrstama čitanja bit će riječi u poglavlju diplomskog rada *Vrste čitanja.*

Spomenulo se da je čitanje važno te će se upravo tome u nastavku diplomskog rada puno više posvetiti, ali neće se zanemariti poteškoće koje se javljaju prilikom čitanja, strategije koje olakšavaju čitanje te čitanje u školskim okvirima – s posebnim osvrtom na srednju školu.

Čitanje je osnovna ljudska potreba, iako se kod mnogih ljubav prema čitanju ne razvije. Knjige su naši vjerni prijatelji. Uz pojavu e-knjiga one su nam dostupnije no ikada. Knjižničari, nastavnici hrvatskoga jezika i mnogi drugi ljubitelji pisane riječi nastoje motivirati mlade za čitanje knjige, ali to je težak zadatak.

Trend nečitanja knjiga globalni je fenomen. Ljudi svih generacija sve manje čitaju, a posebno se to uviđa na mlađim naraštajima. Može se reći da je čitanje knjiga, pogotovo lektire, kod naših školaraca na lošem glasu. Mnogi zaziru od čitanja knjiga i ne žele se uvjeriti kako one mogu doprinijeti njihovu razvoju. Smatraju da je čitanje knjiga samo gubljenje vremena. Umjesto posvećivanja vremena knjigama oni ga posvećuju različitim sadržajima na internetu. Škole i knjižnice uz potporu Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti i obrazovanja provode različite projekte s ciljem poticanja čitanja kao što su: *Biblioterapija*, *Amores*, *Tulum slova*, *Čitanje ne poznaje granice*, *Čitamo mi*, *u obitelji svi*, *Naša mala knjižnica*. To je dug put jer se opća kultura nekog naroda teško mijenja.

Ovaj diplomski rad osim problemom čitanja bavit će se i problematikom školske lektire, kako njezinim nečitanjem i motivacijom za čitanje – tako i načinima obrade lektirnih djela koji bi se trebali odmaknuti od tradicionalnog načina obrade. Također, osvrnut će se i na važnu ulogu knjižnica u afirmaciji čitanja knjiga.

2. ČITANJE

Čitanje je intenzivno druženje s piscem, a njegove riječi poput melema liječe naše strahove, ublažuju našu tugu, otvaraju prostore naše mašte i izazivaju osjećaje kakve nam ni jedno drugo druženje ne može ponuditi.

D. Pennac

Čitanje je složena jezična djelatnost, pretpostavka svih oblika učenja za sve predmete, a ne samo Hrvatski jezik. Zašto postoji potreba naglašavanja čitanja za sve predmete, a ne samo Hrvatski jezik? Naime, većina ljudi smatra kako je čitanje djelatnost koja se odnosi na školski predmet Hrvatski jezik i ništa van toga, no tomu nije uvijek tako. Svaki učenik osim čitanja književnoumjetničkog teksta ili lingvometodičkog predloška, trebao bi moći pročitati i matematički zadatak, opis bitke u povijesti, tekst koji govori o čovjekovom razvoju u biologiji, položaj nekoga kontinenta u odnosu na drugi u geografiji što uključuje širok spektar predmeta te dokazuje kako čitanje nije isključivo vezano samo za Hrvatski jezik kao predmet, već i sve ostale predmete u školi, ali i izvan nje.

Kada se već spomenulo čitanje u poveznici sa školskim predmetom Hrvatski jezik važno je spomenuti kako čitanje obično vezujemo za početno obrazovanje, iako se problemi sa čitanjem mogu javiti i u kasnijim stadijima obrazovanja. Za svakoga učenika kao i njegova nastavnika važno je provođenje inicijalnih ispita osobito ako se radi o razredu u kojem nastavnik prvi puta predaje i ne poznaje čitateljske sposobnosti svojih učenika. Osim inicijalnih provjera valjalo bi tijekom cijele školske godine provoditi na svakome nastavnome satu vježbe čitanja kako bi nastavnik uvidio čitateljske sposobnosti, ali i poteškoće učenika te im vježbom i savjetima pružio mogućnost za napredak. *Ne znači da će jednom kad odraste, svaki od tih*

učenika "voljeti čitati". Drugi užici će možda preteći užitak čitanja.³Vjeruje se kako višekratna čitanja različitih vrsta tekstova omogućuju učenicima da osim razvoja njihovih čitateljskih sposobnosti dobiju mogućnost prodrijeti u slojevitost i ljepotu različitih tekstova.

Svrhe čitanja pojedinih tekstova mogu biti različite. Tekstovi se mogu čitati u profesionalne, obrazovne, javne ili osobne svrhe. Bez obzira u koju svrhu čitamo pojedini tekst valja razlikovati vrste čitanja. Vrste čitanja bile su predmet poučavanja Stjepka Težaka, Dragutina Rosandića, Karol Visinko i mnogih drugih. Riječ je o složenim klasifikacijama, ali sve vrste čitanja nisu jednako važne za razvoj čitalačkih sposobnosti i vještina kod učenika. U neposrednom radu s učenicima izdvaja se **početno čitanje** koje je odlučujuće za razvoj čitalačkih sposobnosti i vještina, a ponajprije se odnosi na dekodiranje glasova. Uvježbavanjem postiže se dekodiranje na razini automatizacije pa se ono naziva **automatizirano čitanje**. Karol Visinko smatra da je u nastavi početnog čitanja od iznimne važnosti poznavanje globalne, analitičke i sintetičke metode. *Metoda globalnog čitanja počiva na pamćenju slika u cijelosti, bez analize i sinteze.*⁴ Nije potrebno učenikovo poznavanje slova od kojih je riječ sastavljena. Globalno čitanje uvodi učenika u analitičko-sintetičko čitanje. *U početnom čitanju nastavnik/učitelj zapažat će kojom brzinom učenik može prepoznavati slova od kojih su riječi sastavljene i tako s lakoćom čitati riječi sastavljene u rečenice i rečenice ulančane u tekst.*⁵ Brzina čitanja provjerava se i u višim razredima. Brzina nije uvijek mjerilo kvalitete čitanja. Ono što je važnije od brzine čitanja jest razumijevanje pročitano. Karol Visinko smatra da je **čitanje s razumijevanjem** svojevrsni nadređeni pojam svemu onomu što vježbama činimo u razvijanju čitalačkih sposobnosti i vještina. **Čitanje u sebi** je

³Pennac, D., *Od korica do korica: uvod u čitanje i tajne lektire*, Zagreb, Irida, 1996., str. 135.

⁴Visinko, K., *Čitanje – poučavanje i učenje*, Školska knjiga, Zagreb, 2014., str. 75.

⁵Isto, str. 76.

učestalije od **čitanja naglas**, ono je osnovni oblik čitanja. Čitanje u sebi razlikuje se od čitanja naglas u brzini čitanja (čitanjem u sebi možemo neograničeno čitati, čak četiri do pet puta više nego pri čitanju naglas), u redosljedju čitanja (kod čitanja u sebi moguće je vraćanje na početne dijelove teksta dok kod čitanja naglas nema vraćanja niti preskakanja, čita se s lijeva nadesno) te po utrošku energije prilikom čitanja (kod čitanja naglas brzo nastupa umor, dok kod čitanja u sebi to nije slučaj).⁶ Ukoliko čitamo s ciljem pronalaženja nekog odgovora, u pitanju je **usmjereno čitanje**. Tijekom obrazovanja učenik se treba razviti u uspješnog čitatelja. Da bi se to postiglo, važno ga je poticati na **samostalno čitanje**. *Uz prethodno navedena čitanja, u nastavi se bavimo spoznajnim čitanjem (otkrivamo nove spoznaje u tekstu; razumijevamo objektivne stvarnosti, pritom uključujemo svoje iskustvo, mišljenje i osjećaje o predmetu čitanja), analitičkim čitanjem (rašćlanjemo tekst, odgovore tražimo u tekstu – u izrazu i sadržaju), sintetičkim čitanjem (povezujemo raščlanjeno), problemskim čitanjem (zapažamo, izdvajamo probleme iz teksta), kritičkim čitanjem (tijekom i nakon čitanja razvijamo svoja kritička promišljanja o sadržajima koje čitamo), stvaralačkim čitanjem (stvaralački odgovaramo na izraz i sadržaj teksta, katkad smo sposobni stvarati nove tekstove u govornome ili pisanom obliku).*⁷

Posebno mjesto u nastavi Hrvatskoga jezika ima **interpretativno čitanje** književnih tekstova. U interpretaciji književnih tekstova Rosandić razlikuje nekoliko podvrsta čitanja naglas: *interpretativno čitanje, scenski govor, recitiranje i čitanje po ulogama.*⁸

⁶Prema predavanjima prof. dr. sc. Karol Visinko: Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti.

⁷Visinko, K., *Čitanje – poučavanje i učenje*, Školska knjiga, Zagreb, 2014., str. 77.

⁸Rosandić, D., *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, str. 178.

2.1. Zašto je čitanje važno?

Čitanje je važno u socijalnom, emocionalnom i intelektualnom razvoju svake osobe. Ono je aktivnost koja nam donosi mnogobrojne prednosti kao što su:

1. **razvijanje kritičkog mišljenja** – razgovorom o situacijama u kojima se nalaze likovi u književnim djelima, pokušajem pronalaska izlaza iz različitih situacija, uočavanjem pozitivnih i negativnih karakternih crta likova (...) potičemo kritičko mišljenje učenika
2. **razvijanje kreativnosti** – tijekom čitanja učenici zamišljaju događaje, likove, mjesta i vremena radnje, a ono ih potiče da svojom maštom mijenjaju, nadopunjuju ili pak stvaraju vlastite priče
3. **bogaćenje učeničkog rječnika** – u knjigama često nailaze na nepoznate riječi, a istraživanjem pojmova koji su im strani učenici bogate svoj rječnik
4. **razvijanje komunikacijskih vještina** – čitanjem se upoznaje bogatstvo nekog jezika i njegove jezične zakonitosti te se shvaća važnost lijepoga izražavanja
5. **poticanje koncentracije** – učestali problem učenika koji se čitanjem može ublažiti; čitanjem zanimljive priče (prvenstveno zbog znatiželje) učenik se trudi pratiti tijekom radnje
6. **odgajanje** – knjiga djecu odgaja jer o mnogim problemima s kojima se susreću tijekom svog odrastanja susreću se i književni likovi s kojima se često poistovjećuju, a tu je i stručna literatura koja ih odgaja na drugačije, ali ne manje vrijedan način.

2.2. Strategije čitanja

Čitanje s razumijevanjem pretpostavlja niz strategija. Razumijevanje je ključno za sve ostale aktivnosti vezane uz tekst poput učenja, pisanja, stvaranja... U hrvatskoj se znanosti strategijama čitanja već dugo bave psiholozi Vlasta Vizek Vidović, Svjetlana Kolić Vehovec i drugi. Iz njihovih radova postupno pojam strategije ulazi i u metodiku nastave Hrvatskoga jezika.

U izvješću Mreže Eurydike utvrđene su na temelju istraživanja najučinkovitije strategije čitanja: *nadgledanje (provjera) vlastitoga razumijevanja, suradničko učenje (za koje znamo da se navodi i kao strategija poučavanja), stvaranje vizualnih prezentacija, odgovaranje na pitanja, postavljanje pitanja, ustroj teksta te sažimanje teksta i selektivna usmjerenost na najvažnije informacije.*⁹U istom dokumentu navode se i ove strategije čitanja: izvođenje zaključaka ili tumačenje, povezivanje različitih dijelova teksta i primjena prethodnoga znanja.

Karol Visinko ističe još tri važne strategije koje se odvijaju prije samog čina čitanja, a one su: pregledavanje teksta, predviđanje te prepoznavanje glavnih ideja. Smatra daje najbolje rabiti više strategija u njihovoj kombinaciji te da učenicima treba ukazati koju strategiju čitanja uvježbavaju kao i na prednosti i nedostatke određenih strategija.

Što se tiče strategije predviđanja ona se može ostvariti tako što će se učenike uputiti na promatranje naslova ili podebljanih riječi u tekstu koje bi ih mogle potaknuti da zaključe o čemu se u tome tekstu radi. Primjena prethodnog znanja podrazumijeva prethodno iskustvo u vezi sa čitanjem koje se može primijeniti u samom tijeku čitanja. Pregledavanje teksta odnosi se na pregled

⁹Poučavanje čitanja u Europi, str. 37.

sadržaja, kazala, ilustracija u udžbeniku ili knjizi koja se čita i najčešće se koristi pri upoznavanju učenika s novim udžbenicima. Stvaranje vizualnih prezentacija pokazala se kao jedna od vrlo uspješnih strategija čitanja jer učenici često pamte kojom su bojom nešto označili u tekstu, kojim su znakom obilježili sebi ključnu definiciju, na kojoj su stranici nešto ilustrirali. Postavljanje pitanja je strategija koja za cilj ima navesti učenika da postavlja pitanja u skladu s tekstem koji čita kao i odgovor na pitanja u kojima traži odgovore u danom tekstu. Ustroj teksta strategija je čitanja koja pomaže pri analizi i određivanju kompozicije teksta. Nadgledavanje tijekom čitanja je bitna strategija koju koristimo kada se pitamo – *Čitam li ja nesmetano? Koji je moj cilj?* Suradničko učenje psiholozi smatraju izuzetno bitnom strategijom u kojoj učenici dobivaju sigurnost u čitanju, razvijaju samopouzdanje te je svakom članu skupine jasno što i zašto to radi. I na posljetku najteža strategija čitanja jest sažimanje teksta u kojoj je potrebno razdvojiti bitno od nebitnoga, pronaći ključne riječi u tekstu, a naposljetku i sažeti ga tako da su u tom sažetku navedene najrelevantnije sastavnice teksta koji se sažima.¹⁰

2.3. Poteškoće u čitanju

Poteškoće u čitanju nisu rijetkost. Dijete obično u kasnijoj predškolskoj dobi ili u prvom razredu osnovne škole svlada čitanje na materinskom jeziku, a kasnije i na stranim jezicima. No, ima djece koja imaju puno više poteškoća od ostalih te kojima je potreban duži vremenski period za usvajanje istoga. Kod njih su prisutne specifične teškoće u učenju koje se najčešće dijele na disleksiju, diskalkuliju i disgrafiju. Disleksija je najčešća. Prema nekim istraživanjima obuhvaća 10 % svjetske populacije. Ona je teškoća u stjecanju točnog i tečnog govora i neurološkog je podrijetla te kao takva ostaje prisutna čitav život.

¹⁰Prema predavanjima prof. dr. sc. Karol Visinko: Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti.

Disleksija se često ne otkrije odmah, a dotad je dijete već pretrpjelo mnogo negativnih posljedica. Kako ih prepoznati? Ako je u pitanju čitanje, treba obratiti pozornost na sljedeće:

- *teškoće u povezivanja grafema s fonemom (slovo – glas),*
- *teškoće u povezivanju glasova i slogova u riječi,*
- *strukturalne pogreške – premještanje ili umetanje (vrata-trava, novi-vino),*
- *zamjene grafički sličnih slova (b-d, b-p, m-n, n-u, a-e, s-z, š-ž, dobar-bodar, bebica-dedica, bili-pili, nema-mene),*
- *zamjene fonetski sličnih slova (d-t, g-k, b-p, z-s, drži-trž, brati-prati, grije-krije),*
- *zamjene slogova (on-no, ej-je, mi-im, do-od),*
- *zamjene riječi – pogađanje (mračni-mačka, dobar-obad),*
- *dodavanje slova i slogova (brada-barada, mrkva-markva, brod-borod),*
- *ponavljanje dijelova riječi (nasmijanini, ramemena),*
- *teškoće u praćenju slovnog ili brojčanog niza (slon-soln, 12-21),*
- *teškoće u slijedu smjera čitanja (gore-dolje, lijevo-desno),*
- *vraćanje na već pročitani red,*
- *izostavljanje riječi i cijelih redaka,*
- *čitanje jedne riječi na nekoliko pogrešnih načina.¹¹*

¹¹<http://hud.hr/simptomi-disleksije-u-skolske-djece/> (pregledano 10.4.2020.)

Većina navedenih simptoma može se pojaviti u velikog broja djece koja nemaju disleksiju, što često zbunjuje roditelje i učitelje. Međutim, osnovna je razlika kvantitativna i kvalitativna. Simptomi u osoba s disleksijom su brojniji, jače izraženi i dugo traju.

Problemi koji se još javljaju, a za sobom povlače i brojne druge probleme koji će uslijediti u budućnosti jesu: *poteškoće su u dekodiranju riječi, nedostatna brzina čitanja u sebi i naglas, nerazumijevanje riječi, nerazumijevanje sadržaja pročitaneog teksta, nedostavno razvijena sposobnost koncentracije, pogrešno čitanje riječi, nepoštivanje interpunkcije, rečenične intonacije te akcentuacije.*¹²Ono što kod takvih poteškoća može pomoći jesu svakako savjeti, dopunska nastava za učenika s poteškoćama u čitanju, a krajnja pomoć može doći i kada se poziva pomoć stručne osobe kao što je defektolog, logoped, pedagog, psiholog...

2.4. Razvijanje čitateljskih navika

Gustave Flaubert napisao je: *Čitajte da biste živjeli.* Možemo se složiti s Flaubertom i reći kako čitanje i jest jedan od načina održavanja života. Knjižničari, nastavnici Hrvatskoga jezika, roditelji, djedovi i bake pitaju se zašto mladi sve manje čitaju uz obilje knjiga koje su im mnogo dostupnije nego što su bile njima u njihovim godinama, a Ivo Zalar tu činjenicu dovodi u vezu s općom kulturom neke zemlje. Ono što je sigurno da Hrvatska nije jedina u tome. Istraživanja ističu da mlade osobe svoje slobodno vrijeme sve više provode na internetu, iako su i tu dostupne knjige, prednost daju drugim sadržajima. Ako se njih pita zašto ne vole čitati, odgovori su najčešće vezani uz nedostatak vremena, nezainteresiranost ili loš izbor literature za mlade.

¹²Visinko, K. Čitanje – poučavanje i učenje, Školska knjiga, Zagreb, 2014., str. 54

Najistaknutija posljedica nečitanja je porast funkcionalne nepismenosti i sposobnosti razumijevanja pročitnog teksta. Hrvatska prema PISA testovima čitalačke pismenosti iz godine u godinu ostvaruje sve lošije rezultate što je dakako negativno.

Istraživanje Dragutina Rosandića i Mire Kermek-Sredanović kao najvažnije elemente koji utječu na buđenje, usmjeravanje i održavanje interesa za knjigu i čitanje smatraju: obitelj, nastavni proces (cijeli kolektiv se mora aktivirati), nastavnika, izvannastavne aktivnosti, rad knjižnice (školske ili narodne) te snažan utjecaj medija.

2.5. Čitanje u nastavi Hrvatskoga jezika u srednjoj školi

Važnu ulogu u razvoju čitateljskih navika učenika ima nastava Hrvatskoga jezika. Dolaskom učenika u srednju školu još ih je teže motivirati na čitanje.

Svrha je učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik *osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom*.¹³ Veliku ulogu u tome imaju upravo vještine i sposobnosti čitanja.

Na početku školovanja učenici nauče osnovnu vještinu čitanja – prepoznavanjem slova, prijenosom u glasovni oblik i prepoznavanjem riječi. Ta je vještina tek preduvjet za glavni cilj čitanja, a to je razumijevanje pročitnog teksta.

¹³http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pregledano: 11.4.2020.)

Prema novom kurikulumu Hrvatskoga jezika čitanje uz govorenje, slušanje i pisanje pripada domeni Komunikacija i jezik. Ta domena obuhvaća razvoj:

- jezične, uporabne, strategijske i društvenojezične kompetencije
- kompetencije razumijevanja i stvaranja tekstova različitih vrsta i struktura u različite svrhe i namjene
- socijalizacijske sposobnosti učenika, tj. razmjenu ideja, mišljenja, iskustava, osjećaja u međudjelovanju s drugima u različitim kontekstima, medijima i komunikacijskim situacijama
- komunikacijskih strategija radi razumijevanja i stvaranja teksta na temelju prije stečenoga znanja i učenja
- sposobnosti pomnoga čitanja obavijesnih i književnih tekstova, tj. analize i interpretacije teksta te razumijevanja konteksta i značenjskih slojeva
- svijesti o sebi kao osobi koja izgrađuje, poštuje i izražava vlastiti (jezični) identitet i poštuje identitet drugih u okviru jezične i kulturno-jezične govorne zajednice¹⁴

U čitankama učenika srednjih škola, posebno četverogodišnjih i gimnazijskih programa, nalaze se tekstovi koji su mnogo zahtjevniji za razumijevanje od onih u osnovnoj školi. Od njih se očekuje da svoje vještine čitanja primijene na puno kompleksnijim tekstovima. U prvom razredu srednje škole se prema kronološkom razvoju književnosti učenici susreću s tekstovima koji vrve arhaičnim riječima čime se gubi čar čitanja jer je učenicima teže razumjeti značenje. Reforma školstva na tragu je toga da se to promijeni. Izbor tekstova vrlo je važan. Također, uočila se važnost čitanja neknjiževnih tekstova koji su dotad bili malo ili nimalo zastupljeni.

¹⁴http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pregledano: 4.6.2020.)

Mnogi učenici ne čitaju lektirna djela, već se za sat lektire pripremaju pomoću interneta i različitih vodiča za lekturu. Satovi lektire često se svode na književnopovijesne i književnoteorijske analize pa im takav način pripreme često bude dostatan za pozitivnu ocjenu. Nastavnici su ograničeni u svojoj kreativnosti jer su svjesni da moraju pripremati učenike za državnu maturu na kojoj su zadaci često vezani uz povijest književnosti. Dio zadataka na maturi iz Hrvatskoga jezika, koji se tiču razumijevanja pročitanoog teksta, učenici sve teže rješavaju jer sve više opada čitalačka pismenost, a i razumijevanje takvih zadataka vrlo često uključuje i razumijevanje djela u cjelini. Sve im je lošija koncentracija i teško im je razumjeti postupke likova i pratiti tijekom radnje (posebno ako je u pitanju retrospekcija i brojnost digresija).

Istraživanje o stavovima gimnazijalaca prema govornoj interpretaciji teksta koje je provela Vesna Crnković-Nosić pokazalo je da su učenici svjesni važnosti govorne interpretacije teksta. Čak 90 % učenika smatra da kvalitetna govorna interpretacija teksta ima značenje jer *budi interes za književni tekst i autora, pomaže učenicima da bolje razumiju književni tekst, obogaćuje emocije slušatelja, daje ljepotu tekstu, razvija kulturu govorenja i slušanja* i slično. Učenici su svjesni toga da kvalitetna govorna interpretacija pridodaje književnom tekstu vrijednost koju tekst nema kad se čita u sebi (72 %), a svaki drugi učenik daje prednost slušanju interpretatora nad osobnim čitanjem.

Učenici na satu Hrvatskoga jezika čitaju naglas, ali se vještinama njihovog čitanja pridaje manje pažnje nego u osnovnoj školi jer se smatra da više nema velike mogućnosti napretka, no to nije točno. Posebno treba raditi na daljnjem razvijanju čitanja s razumijevanjem i više pažnje posvetiti aktivnostima prije čitanja. Bilo bi poželjno i da se nastavnici više koriste zvučnim snimkama teksta.

A u sljedećem će se poglavlju nešto više reći o srednjoškolskoj lektiri, budući da je ona nezamjenjiva sastavnica školskog predmeta - Hrvatski jezik.

3. LEKTIRA

*Lektira je neraskidiv spoj i čitanja knjiga, i razgovora o knjizi i nadahnuća za vlastito izražavanje i stvaranje u različitim medijima.*¹⁵

3.1. Školska lektira

Lektira je sve ono što čitamo (zabavna, laka, popularna, školska). Školska lektira definira se kao *sintagma koja označava beletrističke tekstove što su ih prema školskome programu učenici dužni pročitati.*¹⁶ Rosandić dodaje da se radi o *popisu književnih djela za samostalno čitanje kod kuće.*¹⁷ Prema Hrvatskom jezičnom portalu, riječ lektira dolazi od francuske riječi *lecture*, odnosno latinske riječi *lecturau* značenju – čitanje. Definicija lektire glasi *ono što se čita, čitano gradivo, štivo.*¹⁸ Popis lektirnih djela uvjetovan je prvenstveno vrstom srednje škole koja može biti gimnazijskog, strukovnog ili umjetničkog tipa.

Prema Nacionalnom kurikulumu za predmet Hrvatski jezik aktualne reforme školstva lektira više ne može biti zasebna domena u školskom imeniku, već se nalazi u sklopu *književnosti i stvaralaštva*. Ova se domena temelji na književnom tekstu i obuhvaća:

- *razumijevanje, interpretiranje i vrednovanje književnoga teksta sa svrhom osobnoga razvoja, stjecanja i razvijanja znanja i stavova te vlastitoga stvaralaštva*
- *razumijevanje stvaralačke i umjetničke uloge jezika i njegova kulturnoga značenja*
- *povezivanje jezičnih djelatnosti, aktivne uporabe rječnika i temeljnoga znanja sa svrhom dubokoga i asocijativnog razumijevanja teksta*

¹⁵Gabelica, M., Težak, D., *Kreativni pristup lektiri*, Zagreb, Učiteljski fakultet, 2017., str. 14.

¹⁶Javor, Ranka (ur.) – zbornik *Čitanje – obaveza ili užitek*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2009., str. 22.

¹⁷Rosandić, Dragutin – *Metodika književnoga odgoja*, Zagreb, Školska knjiga, 2005., str. 50.

¹⁸<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pregledano 10.4.2020.)

- stvaralačko i kritičko mišljenje, sposobnost izražavanja jedinstvenoga i osobnoga doživljaja te nadograđivanja vlastitoga iskustva
- potrebu za čitanjem i pozitivan stav prema čitanju iz potrebe i užitka
- osobni i nacionalni kulturni identitet te razumijevanje općekulturnoga nasljeđa
- razvoj kreativne verbalne i neverbalne komunikacije, kritičkoga mišljenja i stvaralaštva.¹⁹

Naziv *lektira* u pregledu rada nastavnika u školskom je imeniku zamijenjen nazivom *popis književnih djela za cjelovito čitanje*. Otvorenim popisom književnih tekstova, namijenjenih samostalnom i cjelovitom čitanju, stručna je radna skupina odlučila pružiti priliku nastavniku i učitelju kao stvaratelju i edukacijskome stručnjaku da samostalno procijeni potrebe i sposobnosti svojih učenika i prema njima oblikuje vlastiti literarni izvedbeni kurikulum, no prema vrlo točno određenim uvjetima: literarne vrijednosti, podjednake zastupljenosti hrvatskih i stranih pisaca, ravnomjerne zastupljenosti svih književnih rodova i vrsta, stilskih i književnih pravaca – kako bi učenik upoznao književnost kao umjetnost riječi koja se razvijala i koja ima svoje unutarne i vanjske zakonitosti stvaranja i recepcije. Jedna od važnijih namjera bila nam je usmjeriti i izgraditi literarni ukus učenika tako što ćemo mu dopustiti da samostalno odabire i predstavlja barem jedan književni tekst po vlastitome izboru u svakoj školskoj godini te da sastavlja popise omiljenih pisaca, djela, žanrova.... te o tome razgovara i raspravlja sa svojim kolegama, ali i učiteljem ili nastavnikom.²⁰

Predviđeno je i smanjivanje broja djela za cjelovito čitanje na šest do osam u višim razredima osnovne škole i gimnazijama, tj. pet do sedam u strukovnim školama, s tim da nastavnik uz djelo u središtu zanimanja može birati i

¹⁹http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pregledano 11.4.2020.)

²⁰<http://www.alfaportal.hr/index.php/gimn-hrvatski-jezik/1116-kurikul-um-hrvatskoga-jezika-umjesto-sadrzaja-usmjerenost-ishodima-ucenja> (pregledano 10.4.2020.)

mnogobrojne ulomke iz drugih književnih tekstova ili pak tekstove drugih funkcionalnih stilova.

Lektira je nezamjenjiva sastavnica najopsežnijeg predmeta osnovnoškolskog obrazovanja - Hrvatskog jezika. Ona treba obrazovati, ali i odgajati učenika. Ako se promotre glavne zadaće sastavnica Hrvatski jezik, jezik i izražavanje, književnost i stvaralaštvo te medijsku kulturu primjećujemo kako ih lektira sve uključuje (razvijanje čitateljskih interesa i navika učenika, ovladavanje hrvatskim standardnim jezikom, razvijanje komunikacijskih sposobnosti i vještina, razvijanje interesa za sadržajima u različitim medijima). Uz velik problem krize čitanja javlja se i problem vrednovanja. Provjera pročitivosti lektire individualna je za svakog nastavnika. Uobičajeni načini provjere su: usmene i pisane provjere, dnevници čitanja, izlaganja i pisanje eseja. Često je vrlo teško utvrditi je li učenik uistinu pročitao lektiru ili se poslužio gotovim interpretacijama lektire na internetu ili vodičem za lektiru. Učenici često misle da je pročitana lektira garancija dobre ocjene, pa budu razočarani kada ona izostane jer nije pročitana s razumijevanjem. Uvjeti koji se prema Kati Lučić – Mumlek trebaju zadovoljiti da bi nastavnik uspješno ocijenio lektiru su:

- 1. Redovitost, koja nam osigurava povratne informacije o uspješnosti obavljene zadaće, te je ujedno i poticaj za daljnje zalaganje.*
- 2. Objektivnost podrazumijeva realnost učitelja o stupnju stečenih spoznaja, umijeća, sposobnosti, zanimanja, zalaganja i uvjeta u kojima učenik živi i radi.*
- 3. Kako bi zadovoljili zahtjeve objektivnosti učitelji moraju poštivati zahtjeve ocjenjivanja, a oni su valjanost, pouzdanost i osjetljivost.*
- 4. Javnost ocjene ima odgojnu ulogu, i ono omogućuje učeniku da odmah bude upoznat s ocjenom za svoj rad i isto tako i komentarima koji mogu biti pohvala ili usmjeravanje učenika prema još boljim rezultatima.*

5. *Pojedinačnost podrazumijeva pojedinačan pristup ocjenjivanju ovisno o mogućnostima i sposobnostima učenika, ali i trudom koji je uložen u osobni rad.*
6. *Uspješnost učenika se odnosi na isticanje uspješnosti u nekom određenom području, ali isto tako i poticanje na postizanje još boljih rezultata.²¹*

Prilikom ocjenjivanja uspješnosti lektire najčešće se primjenjuju brojčane ocjene prema skali od 1 do 5 (od nedovoljan do odličan), ali valjalo bi da svaku brojčanu ocjenu poprati i komentar koji će učeniku ukazati na greške koje je činio, dati mu motivaciju da to čini još bolje ili ga pohvaliti. Povratna informacija vrlo je važan aspekt ocjenjivanja kako bi učenici dobili uvid u svoj rad. Ono što svaki nastavnik želi postići jest da učenici samostalno čitaju i da njihova ljubav prema knjizi raste.

3.2. Čitanje školske lektire

S lektinom se učenici susreću već u nižim razredima osnovne škole. U početku su to kratki i jednostavni tekstovi primjereni dobi i razvoju djeteta. Vrlo je važno odmah na početku pridobiti učenika za čitanje lektire. Tu naviku, kada se stekne, valja njegovati i očuvati. U nižim razredima učenici još uvijek uče čitati, a pošto se lektira uglavnom čita kod kuće, važna je potpora roditelja. Donosi se nekoliko savjeta za uspješno čitanje lektire kod kuće:

²¹Lučić – Mumlek, Kata, *Lektira u razrednoj nastavi; metodički priručnik*, Školska knjiga, Zagreb, 2002., str. 86-88.

1. *nemojte doživljavati čitanje sa svojim djetetom kao dužnost ili teret*
2. *knjigu za lektiru pročitajte prije svog djeteta*
3. *vođenim pitanjima dotaknite se određenog problema*
4. *izbjegavajte bilo kakvo nametanje zaključka*
5. *uvijek istaknite ideju djela*
6. *važno je odrediti vrijeme čitanja*
7. *glavna misao i tema dva su različita pojma – moramo pomoći djeci razlikovati ih*
8. *potaknite dijete da prvo napiše bilješke.*²²

Ako učenik ove savjete provodi s roditeljima vrlo brzo postat će samostalan čitač lektira. Svojim trudom roditelji će pomoći da dijete zavoli čitanje, ali i pomoći u tome da jednog dana postane bolji čovjek.

Lektiru valja čitati pažljivo, temeljito i u cjelovitom obliku. Međutim, učenici su često skloni čitanju „napreskokce“. Preskaču se duži opisi i monolozi koji su često važni za razumijevanje književnog djela. Učenicima zadaje problem i „enigmatičnost autora“. Ne znaju čitati između redaka. Naročito se tu ističe metafora koja često krije pravo značenje, a učenici gane prepoznaju.

Prilikom vođenja bilježaka uz čitanje ne treba se držati samo sadržaja. Nastavnici moraju učenika upozoriti na taj nedostatak, dati mu smjernice za vođenje bilježaka, a poželjno mu je i pokazati primjer kvalitetnog dnevnika čitanja. Navedeni bi trebao sadržavati bibliografske podatke, kratak sadržaj, opise odnosa među likovima, dijaloge, monologe, a poželjna je i uporaba citata i parafraza te dojmova, misli i sudova o postupcima likova.

²²<https://www.profil-klett.hr/devet-savjeta-za-uspjesno-citanje-lektire-sa-svojim-djetetom> (pregledano 11.4.2020.)

Evidentno je da se nastavnici moraju suočiti s nečitanjem lektire od strane učenika. Razloge tomu treba tražiti u preopterećenosti učenika ostalim školskim obvezama i predmetima, nezainteresiranosti i nemotiviranosti, ali i u dostupnosti informacija. Gotovo sve obrađene lektire su dostupne na internetu i drugim medijima. Za mnoge je učenike to brži put do cilja, a na tom putu nisu svjesni neetičnosti svojih postupaka.

Portal *srednja.hr* proveo je istraživanje o stavovima mladih o čitanju lektire i čitanju knjiga u slobodno vrijeme. Istraživanje je provedeno putem *online* upitnika. Podaci su se prikupljali od 21. svibnja 2018. do 11. lipnja 2018. U istraživanju je sudjelovalo 797 ispitanika. Prosječna dob ispitanika bila je 18 godina, a uzorak su 86,7% činile osobe ženskoga spola i 13,3% muškoga spola. Najveći broj ispitanika dolazio je iz grada Zagreba (27,48%), potom iz Zagrebačke županije (13,80%), Osječko-baranjske županije (8,16%) i Splitsko-dalmatinske županije (7,65%). Ispitanici ovog istraživanja su bili učenici 218škola u Hrvatskoj. Najveći broj ispitanika pročitao je više od 10 lektira u školskoj godini 2017./2018, a 20,45% ispitanika nije pročitao niti jednu knjigu izvan obavezne lektire.

Ivo Zalar činjenicu da mladi sve manje čitaju dovodi u vezu s općom kulturom neke zemlje. Hrvatska nije jedina u tome. U pitanju je globalna pandemija. Istraživanja ističu da mladi svoje slobodno vrijeme sve više provode na internetu, a iako su i tu dostupne knjige, prednost daju drugim sadržajima. Ako se njih pita zašto ne vole čitati, odgovori su najčešće vezani uz nedostatak vremena i nezainteresiranost i loš izbor literature za mlade.

Najistaknutija posljedica nečitanja je porast funkcionalne nepismenosti i sposobnosti razumijevanja pročitano­g teksta. Hrvatska prema PISA testovima iz čitalačke pismenosti iz godine u godinu ostvaruje sve lošije rezultate.

Istraživanje Dragutina Rosandića i Mire Kermek-Sredanović kao najvažnije elemente koji utječu na buđenje, usmjeravanje i održavanje interesa za knjigu i čitanje smatraju: obitelj, nastavni proces (cijeli kolektiv se mora aktivirati), nastavnika, izvannastavne aktivnosti, rad knjižnice (školske ili narodne) te snažan utjecaj medija.

3.3. Izvanrazredno čitanje, metodička načela i motivacija

Sat lektire može se još nazvati i sat izvanrazrednog čitanja koji je podijeljen na četiri vrste:

1. Uvodni sat
2. Sat reklamiranja knjiga
3. Sat produbljivanja shvaćanja o pročitanim djelima
4. Sat anotiranja i recenziranja²³

Nastavni sat lektire najčešće je oblikovan kao interpretacijski proces koji obuhvaća sljedeće etape: **doživljajno-spoznajnu motivaciju, najavu teksta i njegovu lokalizaciju, interpretativno čitanje, emocionalno-intelektualnu pauzu, objavu dojmova, interpretaciju te sintezu.** Doživljajno – spoznajna motivacija ključna je za početak svakog nastavnog sata. Trebala bi biti zastupljena tijekom cijelog nastavnog sata te u poveznici s ostalim sastavnicama sata. Ona se može ostvariti na različite načine ovisno o djelu. Valja ju povezati sa zanimanjima učenika određene dobi, njihovim iskustvom, sadržajem koji se

²³Rosandić, D., *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Zagreb, Školska knjiga, 1986.. str. 111.

obrađuje te ciljem nastavnog sata koji se izvodi. Doživljajno – spoznajna motivacija može biti ostvarena fotografijom, glazbenim ili filmskim predloškom, mudrom misli, samostalnim pisanim radom učenika, križaljkom, prezentacijom, primjerom iz prakse, pitanjem i sl. Ne bi smjela trajati dulje od devet do deset minuta. Najava teksta i njegova lokalizacija slijedi nakon doživljajno – spoznajne motivacije koja bi trebala trajati svega nekoliko minuta u kojima nastavnik treba najaviti ime autora i naslov djela koje će se interpretirati. Interpretativno čitanje treći je korak u interpretacijskom procesu i njega provodi nastavnik. Ono traje koliko traje i čitanje teksta. Nastavnik bi prilikom čitanja trebao pripaziti na rečeničnu intonaciju, akcentuaciju, ritam, interpunkcijske znakove, boju glasa, izražajnost i jasnoću. Emocionalno – intelektualna pauza slijedi nakon interpretativnog čitanja teksta i kratko traje. Njome nastavnik omogućava učenicima da srede svoje misli, emocije, dojmove i razmišljanja. Nastavnik i učenici ostaju u tišini ne komentirajući ništa te ne izvodeći nikakve druge postupke. Objava dojmov javlja se kao peti korak u kojem se učenicima daje mogućnost izražavanja vlastitih misli, emocija, dojmov i razmišljanja na temelju pročitano. Tu se ostvaruje dvosmjerna komunikacija između učenika i nastavnika koji najčešće postavi jedno do dva pitanja, ali nikada ono – *Je li vam se svidio tekst?* jer njime učenicima sugerira odgovor. U objavi dojmov ne ulazi se u analizu teksta, već je to zadatak interpretacije koja slijedi nakon nje. Interpretacija teksta obuhvaća raščlanjenje teksta i njegovu analizu koja u pravilu vremenski i obuhvaća najveći dio nastavnoga sata. Kao posljednja faza interpretacije javlja se stvaralačka sinteza u kojoj se sažima sve naučeno tijekom tog nastavnog sata, radi se na razradi plana ploče, a može se iskoristiti i za stvaralačke zadatke ili uvježbavanja čitanja i izražavanja kritičkoga mišljenja učenika.

U odabiru i obradi lektirnih djela svakako su bitna i metodička načela kojima bi se trebao služiti svaki nastavnik. To su načela: **opće naobrazbe**(važno

je radi stjecanja osnovnih znanja, razvijanja sposobnosti i vještina u vezi s pojedinim lektirnim djelom), **načelo znanstvenosti**(drži do toga da prilikom odabira i obrade lektirnog djela valja obratiti pozornost samo na ono što je znanstveno provjereno), **načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti**(sugerira nam da prilikom odabira lektirnog djela pripazimo da ono bude komunikacijski prohodno), **načelo teksta**(drži da sve što radimo u analizi lektirnog djela radimo na tekstu), **načelo standardnog jezika i zavičajnosti**(izrazito je važno jer učenici moraju znati da bez obzira što možda čitaju lektirno djelo pisano zavičajnim idiomom ili književnim jezikom na nastavi će svoje dojmove, mišljenja, bilo u pisanom, bilo usmenim oblikom, izreći jezikom svekolike školske komunikacije – standardnim jezikom),**načelo stvaralaštva**(ostvaruje se bilo govorno, bilo pisano, učenjem dijelova teksta napamet ili gledanjem filma snimljenog po uzorku na lektirni naslov),**načelo zanimljivosti**(ključno načelo koje bi svaki nastavnih trebao na svakom svom nastavnom satu ostvariti mijenjajući metodičke postupke i ideje tijekom sata),**načelo odgojnosti**(zanima nas odgojna vrijednost koja proizlazi iz pročitanog djela),**načelo sustavnosti i nesustavnosti, načelo razlikovanja i povezivanja jezičnih razina, načelo ekonomičnosti te načelo primjerenosti** (lektirni naslov treba biti prilagođen učenikovoj dobi, iskustvima, zanimanjima). Niti jedno od navedenih načela nije manje ili više vrijedno od drugoga, jednake su važnosti. U poveznici s načelom zanimljivosti i stvaralaštva nalazi se motivacija. *Motivacija se definira kao sve ono što nas pokreće i što usmjerava našu aktivnost. Ona uključuje potrebe, interese, vrijednosti, stavove, težnje i poticaje.*²⁴ Motiviranje učenika za čitanje često je težak i dugotrajan proces, ali ne i neostvariv.

Za razliku od govora koji najčešće nastaje spontano i ne zahtijeva osobitu motivaciju (jer je dijete samo po sebi motivirano da se izrazi, da nešto dobije),

²⁴Kolić-Vehovec, S., Edukacijska psihologija, Rijeka, Filozofski fakultet, 1998. str. 108.

za čitanje je potreban duboki mentalni angažman i snažna motivacija jer zbog svoje složenosti čitanje zahtijeva veću aktivnost, a samim time to je aktivnost koju dijete treba zavoljeti i na koju ga treba znati motivirati.²⁵U literaturi najčešće se govori o unutarnjoj (intrinzičnoj) i vanjskoj (ekstrinzičnoj) motivaciji. Unutarnja motivacija odnosi se na djetetovu želju da razumije tekst i postigne užitak čitanja, dok se vanjska motivacija odnosi na to da dijete želi postići neki cilj kao što je dobivanje dobre ocjene ili zadovoljstvo roditelja.²⁶Unutarnja i vanjska motivacija zapravo ne isključuju jedna drugu, pa se tako uključenost u čitanje kao unutarnja motivacija može vrlo lako povezati s usmjerenošću na ocjene što je vanjska motivacija za čitanje.²⁷

Psiholozi tvrde da postoji jasna razlika između motiviranog i nemotiviranog čitača. Motivirani čitači češće će posezati za knjigom, ostat će ustrajni kada naiđu na prepreke tijekom čitanja, bit će spremni razgovarati o pročitanoj, pamtit će ono što su pročitali, a čitanje će za njih postati ugodan emocionalni doživljaj i važan dio njihove svakodnevice. S druge strane, nemotivirani čitači najčešće će tražiti izgovore da ne moraju čitati te će radije birati bilo koju drugu aktivnost, čitat će samo kada moraju izvršiti neki zadatak, gotovo nikada neće posegnuti za samostalnim čitanjem, a kao posljedica toga najčešće se radi o tome da su nemotivirani čitati ujedno i loši čitači zbog nedovoljno vježbe.²⁸

Nastavnik treba lektiri pristupiti na kreativan način čime otvara put buđenju učenikovih interesa i stvaralaštva. Buđenje i razvijanja interesa za knjigu i čitanje te razvijanje kulture čitanja dugotrajan je i zahtijevan proces u kojem veliku ulogu uz nastavnike imaju i knjižničari.

²⁵Čudina-Obradović, M., Psihologija čitanja, od motivacije do razumijevanja, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014., str. 251.

²⁶Isto, str. 253.

²⁷Isto, str. 259.

²⁸Isto, str.252-255.

Knjižnice osiguravaju knjižničnu građu i usluge za mladež u mjesnoj zajednici kako bi se zadovoljile njihove potrebe za obrazovanjem, informiranjem, kulturom i zabavom. Školske knjižnice često imaju reduciranu nabavnu politiku samo na obveznu lektiru. Novom reformom su dobile veliku priliku obogatiti svoje police novim naslovima.

Uz školske knjižnice, učenici posjećuju gradske i nacionalne knjižnice. Knjižnice učestalo provode projekte kojima nastoje privući mlade čitatelje. Važna je suradnja roditelja i knjižnica jer roditelji su ti na čijem primjeru djeca najviše uče i čiji put pokušavaju slijediti. Ukoliko dijete ima roditelje koji čitaju i posjećuju knjižnice izgradnja ljubavi prema knjizi zagwarantirana je.

Popis lektire nije se mijenjao skoro dvadeset godina. Problem s lektinom javlja se u hrvatskom osnovnom, a još više u srednjoškolskom obrazovnom sustavu. Da je tomu tako dokazat će se i u sljedećem poglavlju rada *Lektira u srednjoj školi*.

3.4. Lektira u srednjoj školi

Prema nekim istraživanjima interes za čitanje lektire najviše opada kada učenici uđu u pubertet. Čitanje lektire odjednom postaje nepopularno i nešto čega se mnogi čak i srame. Taj negativan trend se nastavlja i u srednjim školama.

Mnogi učenici ne čitaju s užitkom ili pak uopće ne čitaju lektiru. Lektira im je dosadna, nezanimljiva, najčešće zbog nepodudarnosti tematike djela i njihovih interesa. Lektira predstavlja problem i nastavnicima koji pokušavaju

osmisлити, primijeniti različite motivacije da bi svojim učenicima približili knjigu i potaknuli ih na čitanje. Također, tu postoje i objektivne poteškoće s kojima se susreću nastavnici i učenici – financijska mogućnost škole i obitelji (Ima li svaka obitelj dovoljno novca za priuštiti si nekoliko knjiga?), slaba opremljenost školskih knjižnica (nedostatak novca, donacija), slaba suradnja s gradskim knjižnicama te potreban broj primjeraka za starije naslove kako bi svakom učeniku bio omogućen jednak period za čitanje takvih arhaičnih djela.

Da bi se učenike motiviralo na čitanje treba prvenstveno više pažnje posvetiti njihovim interesima, potrebama i dobi. Nakon dvadesetak godina popis obvezne lektire je promijenjen, nadopunjen je mnogim novim naslovima, no još uvijek su na njemu djela koja će učenici zasigurno nerado čitati. Takvim djelima teže se ostvaruju zadaće lektire. Doduše, ne može se svima ugoditi, ali je važno što više se približiti učeniku i njegovim potrebama. Ali, ne na uštrb umjetničke vrijednosti književnih djela. Nastavnici bi trebali osvijestiti kod učenika da svaka knjiga ima svoju umjetničku, trajnu vrijednost, naučiti ih da imaju potrebu za knjigom, da čitaju raznovrsno te da preocjenjuju književna djela odnosno da shvaćaju da iako neka djela nisu više u nastavi zbog svoje starosti ne znači da ona više nisu dobra, već suprotno, da upravo ona imaju trajnu umjetničku vrijednost.

Kurikul za nastavni predmet Hrvatski jezik nalaže nekoliko osnovnih kriterija prema kojima su članovi Stručne radne skupine sastavili popis djela za cjelovito čitanje koji je otvorene naravi. *Prvi je od njih usmjeravao izbor na tekstove koji odgovaraju kulturno dominantnoj predodžbi o književno vrijednim djelima. Drugi je kriterij nalagao izbor samo onih tekstova koji su prikladni za učenikovo samostalno cjelovito čitanje. (...) Treći je kriterij izbora bio primjerenost tekstova dobi učenika i njihovu kulturnome i životnom iskustvu. (...) Naposljetku, popis sadržava tekstove iz različitih književnih razdoblja, djela*

*iz nacionalne i svjetske književnosti te tekstove koji pripadaju različitim književnim vrstama, što omogućuje raznolika kulturna i čitateljska iskustva.*²⁹

Može se prigovarati kako učenici prepisuju lektire s interneta, iz različitih priručnika i vodiča, ali problem je zapravo u postavljanju zadataka, dakle odgovornost je i na nastavniku te na njegovom pristupu školskoj lektiri. Potrebno je odmaknuti se od tradicionalne obrade lektire koja uključuju određivanje teme, mjesta i vremena radnje, odnosa među likovima i prepričavanja sadržaja. *Velik je problem u vezi s lektinom danas i provjeravanje s ciljem otkrivanja je li učenik doista pročitao djelo ili se služio sekundarnom literaturom (kvalitetnijom kao što su vodiči čiji su autori stručnjaci ili tekstovima preuzetima s interneta, često upitne kakvoće). U takvim ispitivanjima nerijetko se postavljaju besmislena pitanja vezana uz detalje iz djela koje ni mi učitelji ne bismo zapamtili čitajući, nego ih smišljeno tražimo da bismo razotkrili učenike koji nisu pročitali djelo.*³⁰

Ono što je bitno naglasiti jest činjenica da lektira nije samo složen posao za učenike, kao što oni to često misle, već i za njihove nastavnike. Dakako, učenikov posao je samostalno pročitati lektirni naslov, razvijati navike bilježenja, riješiti dogovorene zadatke te izreći temeljni dojam o djelu. No, nastavnik također ima složen posao. On mora napraviti globalnu pripremu, pripremu za pojedino djelo, stručno-metodičku pripremu za određeni sat, metodički interpretirati lektiru te naposljetku i vrjednovati učeničke lektire.

²⁹http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (pregledano 4.6.2020.)

³⁰Vladilo, I. (2003) „Lektira – radost čitanja ili tortura“. U Školska knjižnica i kvalitetna škola; Prostor i mediji; Poučavanje radosti čitanja: Zbornik radova 14. Proljetne škole školskih knjižničara. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Zavod za unapređivanje školstva, Prva sušačka hrvatska gimnazija, str. 89-94. Dostupno na: <http://free-ri.htnet.hr/knjiznicavijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAZbornik.doc>

Učitelj treba pristupiti lektiri na kreativan način. Treba se odmaknuti od ustaljenih načina rada i prilagoditi se karakteru svakog pojedinog razreda. U knjizi *Kreativan pristup lektiri* autorica Dubravke Težak i Marine Gabelice nude se mnogi kreativni načini. Objašnjava se kako napraviti interaktivnu lektirnu bilježnicu koja je vizualno atraktivnija i osobnija od standardne lektirne bilježnice, navode se aktivnosti pomoću kojih se pospješuju čitateljske aktivnosti (čitanje u maskama i čitanje iz sjene; pripovijedanje gestama; pripovijedanje obogaćeno zvukovima), stvaralačke aktivnosti (pripovjedna kocka; proširenje priče; priča iz vrećice; recenzije knjiga; pričanje dodirrom; kartice za pripovijedanje), aktivnosti za istraživanje priče (citati kao grafiti; čovječe, prepričaj me!; pričljivi plakat; likovi pišu pismo; razredni rječnik), aktivnosti za razvoj jezičnih djelatnosti (razvrstavanje riječi; kuhanje rečenica; vizualizacija riječi; zvučna priča) i brojni drugi primjeri što su detaljno objašnjeni kako bi se što lakše izveli u praksi. Sve počinje od prvog koraka, a to je donošenje odluke o modernijem pristupu lektiri. Rezultati ne bi trebali izostati. Učenicima će lektira postati manje mrska, a nastavnikovo zadovoljstvo u radu veće.

U sljedećem dijelu rada bit će prikazano istraživanje provedeno u *Srednjoj školi Slunj*, a koje se tiče načina obrade i vrednovanja školske lektire.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1. Predmet istraživanja

Predmet su istraživanja čitateljske navike učenika svih razreda srednje škole gimnazijskog i četverogodišnjeg strukovnog usmjerenja u poveznici sa školskom lektinom.

4.2. Pretpostavke istraživanja

Pretpostavke ovoga istraživanja su sljedeće:

1. Učenici srednje škole čitaju dovoljno, ali nemaju motivaciju za čitanje.
2. Učenici srednje škole čitaju lekturu jer im je to obveza.
3. Učenicima srednje škole ne sviđa se ustaljeni popis obvezne lektire.
4. Na čitalačke navike učenika srednje škole velik utjecaj imaju vršnjaci, obitelj i škola.

4.3. Uzorak istraživanja

U istraživanju su sudjelovali učenici svih razreda *Srednje škole Slunj*. Ukupno je sudjelovalo 45 učenika, od toga dvanaest učenika muškoga i trideset i tri učenika ženskoga spola. Opći uspjeh učenika je kod većine ispitanika vrlo dobar (24 učenika). Nešto manje učenika prolazi izvrsnim (18 učenika), a tek 3 učenika prolazi dobrim uspjehom. Što se uspjeha iz Hrvatskoga jezika tiče, većina je učenika ocijenjena izvrsnim (20 učenika). Osam učenika iz Hrvatskoga jezika ima ocjenu dobar dok dovoljnih i nedovoljnih učenika nema.

4.4. Metoda istraživanja

Istraživanje je provedeno metodom ankete te prikupljanjem nastavnih sredstava pripremljenih za obrade odabranih lektirnih djela. Anketa je sadržavala deset pitanja, od kojih pet pitanja višestrukog i alternativnog izbora te pet pitanja esejskoga tipa. Anketa s pitanjima, nastavne pripreme za sat lektire, učenički eseji te pisane provjere pročitivosti lektirnog djela nalaze se u prilogu. Istraživanje je provedeno u travnju 2020. godine. Prikupljeni podaci obrađeni su kvantitativno i kvalitativno.

4.5. Rezultati istraživanja i rasprava

4.5.1. Rezultati ankete

Prvim se pitanjem htjelo saznati koliko učenici vole čitati, a ono je glasilo:

1. Opredijeli se za jednu od ponuđenih tvrdnji:

- a) Čitam zato jer volim čitati.
- b) Čitam zato jer moram čitati. (Razlozi: _____)
- c) Čitam zato jer me potiču osobe iz moje okoline. (Tko? _____)
- d) Uopće ne čitam.

Tablica 1 – Zašto učenici čitaju?

Opredijeli se za jednu od ponuđenih tvrdnji:	Postotak učenika
Čitam zato jer volim čitati.	55%
Čitam zato jer mi je to školska obveza.	35%
Čitam zato jer me potiču osobe iz moje okoline.	5%
Uopće ne čitam.	5%

Iz tablice 1 – *Zašto učenici čitaju?* vidljivo je da 55% (25 učenika) odgovorilo da čitaju jer vole čitati, 35% (16 učenika) učenika odgovorilo je da čita zato jer mora čitati, 5% (2 učenika) učenika odgovorilo je da čitaju jer ih potiču osobe iz okoline te preostalih 5% (2 učenika) učenika odgovorilo je da uopće ne čita. Iako 35% (16 učenika) učenika čita radi obveze, većina ispitanih učenika čita jer voli čitati. Time nije potvrđena druga pretpostavka prema kojoj učenici srednje škole čitaju lektiru jer im je to obveza.

Drugim pitanjem želio se dobiti uvid u brojčano stanje pročitanih knjiga unutar mjesec dana. Pitanje je glasilo:

2. Mjesečno pročitam:

- a) jednu knjigu
- b) dvije-tri knjige
- c) više od tri knjige (Koliko? _____)
- d) niti jednu knjigu

Tablica 2 – *Koliko knjiga učenik pročita mjesečno?*

Mjesečno pročitam:	Postotak učenika
jednu knjigu	66%
dvije-tri knjige	20%
više od tri knjige	7%
niti jednu knjigu	7%

U tablici 2 - *Koliko knjiga učenik pročita mjesečno?* vidljivo je da 66% (30 učenika) učenika mjesečno pročita samo jednu knjigu, što govori o tome da mladi danas čitaju i manje nego što je određeno kurikulumom. Time se sugerira kako nešto valja promijeniti u načinu rada s učenicima. Samo 20% (9 učenika) učenika mjesečno pročita dvije do tri knjige, a 7% (3 učenika) učenika pročita više od tri knjige. Zabrinjavajući podatak jest da 7% (3 učenika) učenika ne pročita niti jednu knjigu čemu u prilog idu i osrednji rezultati PISA testova o čitateljskim sposobnostima učenika u Hrvatskoj.³¹ Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti kako učenici srednje škole čitaju dovoljno, odnosno mjesečno pročitaju barem jednu knjigu. Međutim, nemaju motivaciju za čitanje jer tek 27% (12 učenika) učenika pročita jednu do dvije knjige mjesečno uz lektiru.

³¹<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/objavljeni-rezultati-pisa-testova-hrvatski-ucenici-su-ponovno-losi/>

Trećim pitanjem željelo se saznati na kojim mjestima učenici najradije čitaju. Pitanje je glasilo:

3. Gdje najčešće čitaš?

Čak 100% (45 učenika) učenika odgovorilo je da knjige čita kod kuće, ali na različitim mjestima: u svojoj sobi, na balkonu, u dvorištu te u radnoj sobi.

Okolnosti čitanja (mjesto gdje se čita) mogu nam reći nešto i o motivaciji za čitanjem. Svima je najugodnije čitati kod kuće, za stolom, što je usko vezano s navikom, ali i razinom koncentracije koja je potrebna za čitanje, najviše lektire. Međutim, kada učenik promijeni okolinu, tj. mjesto čitanja pa čita na klupi u parku ili u vrtu, to se može povezati s činjenicom da je učenik opušten dok čita, povezuje čitanje s užitkom i slobodnim vremenom. Ili, kad vidimo nekoga da čita za vrijeme vožnje u javnom prijevozu, ta osoba ima visoku razinu koncentracije, ali i motivacije - zaista, teško je čitati uz buku, pa se može pretpostaviti da je osoba sigurno nečime motivirana. Također, ako učenici biraju različita mjesta za čitanje koja su van učionice, knjižnice ili radnog stola, može se reći da mu je čitanje poželjna aktivnost i da će se time poticati spontano započinjanje čitanja i čitanja u slobodno vrijeme. Time je djelomično opovrgnuta prva pretpostavka da učenici nemaju motivaciju za čitanje.

Četvrtim pitanjem željelo se saznati na koji način učenici odabiru knjigu koja se ne nalazi na obveznom popisu lektire. Pitanje je glasilo:

Knjige biram prema:

- a) naslovu
 - b) autoru
 - c) temi
 - d) izgledu knjige (koricama, debljini)
 - e) reklamama na internetu, radiju ili televiziji
 - f) preporuci (roditelja, vršnjaka, nastavnika)
 - g) nečemu drugom (Napiši čemu: _____)
- (Možeš zaokružiti više ponuđenih odgovora.)

Tablica 3 – *Prema čemu učenik bira knjigu?*

Knjige biram prema:	Broj učenika
Naslovu	18
Autoru	7
Temi	30
Izgledu knjige (koricama, debljini)	5
Reklami na internetu, radiju ili televiziji	3
Preporuci (roditelja, vršnjaka, nastavnika)	25
Nečemu drugom	1

U tablici 3 – *Prema čemu učenik bira knjigu?* može se vidjeti kako učenici knjige najčešće biraju prema naslovu, temi i preporuci. Odgovor na četvrto pitanje može se povezati s prvom i četvrtom pretpostavkom. S obzirom na to da 25 učenika (56% učenika) knjige bira prema preporuci, ponovno je potvrđena pretpostavka o utjecaju vršnjaka, obitelji i škole na čitalačke navike učenika. Kada su u pitanju djela izvan obveznog popisa lektire, učenike na čitanje najviše motiviraju naslov ili tema knjige. Dakle, motivacija u učenika ipak postoji, što djelomično opovrgava prvu pretpostavku da učenici srednje škole nemaju motivaciju za čitanje. Međutim, uočava se kako motivacija uglavnom postoji za čitanjem knjiga koje se ne nalaze na ustaljenom popisu obvezne lektire.

Petim pitanjem željelo se provjeriti koja tematika knjiga učenike najviše zanima. Pitanje je glasilo:

Najzanimljivije su mi knjige koje govore o:

- a) ljubavi
- b) pustolovinama
- c) fantastičnim radnjama
- d) povijesti
- e) nečemu drugom (Napiši čemu: _____).

Tablica 4 – *O kojim temama učenici vole čitati?*

Najzanimljivije su mi knjige koje govore o:	Postotak učenika
ljubavi	40%
pustolovinama	33%
fantastičnim radnjama	13%
povijesti	7%
nečemu drugom	7%

U tablici 4 – *O kojim temama učenici vole čitati?* vidljivo je kako su učenicima najzanimljivije knjige ljubavne i pustolovne tematike, na što utječe njihov uzrast, interesi, ali i mogućnost poistovjećivanja s junacima. Jasno je kako popis lektire sačinjava velik broj kanonskih djela, što s popisa svjetske, tako i s popisa hrvatske književnosti. Kanonska djela, ako i jesu spomenute tematike, otežano se čitaju zbog njihove slojevitosti i jezika, koji u više slučajeva, nije standardni. Otežano čitanje smanjuje motivaciju, što automatski sa sobom povlači činjenicu da učenici razvijaju negativan stav i prema popisu lektire i prema čitanju općenito. Isto tako, ustaljeni popis lektirnih djela kod učenika stvara stav kako je čitanje samo po sebi uvijek vezano s obvezom. Ako bi se, s druge strane, učenicima davao slobodan izbor barem dijela lektirnih naslova, učenici će birati one teme i naslove koji se njima sviđa i koji su u skladu s njihovim interesima. Time će se razvijati ljubav i motivacija za čitanjem. Time je potvrđena treća

pretpostavka da se učenicima srednje škole ne sviđa ustaljeni popis školske lektire.

Šestim pitanjem željelo se saznati koje su učenicima omiljene knjige, uključujući i one s popisa obvezne lektire. Time se nastojao provjeriti njihov stav prema popisu obvezne lektire. Pitanje je glasilo:

6. Navedi svoje omiljene knjige (mogu biti i lektire).

Učenici su uspješno navodili omiljene knjige te se uglavnom prisjećali lektirnih djela osnovnoškolskog programa i knjiga koje čitaju u slobodno vrijeme. Najčešći naslovi knjiga osnovnoškolskog programa koje su navodili jesu: *Divlji konj*, *Dnevnik Pauline P.*, *Mali ratni dnevnik*, *Maturalac*, *Mali princ*, *Dnevnik Anne Franki* *Harry Potter*. Lektirna djela srednjoškolskog programa koja rado čitaju su sljedeća: *Lovac u žitu*, *U registraturi*, *Tena* i *Patnje mladog Werthera*. Najduži je ipak popis knjiga koje učenici čitaju u slobodno vrijeme, koje im nisu nametnute, a one su: *Trči! Ne čekaj me*, *Love*, *Simone*, *Posljednji ples leptira*, *Izgubljena svjetlost*, *Ti si onaj kojeg želim*, *Greška u našim zvijezdama*, *Tu sam pred tobom*, *Kraljevina Burbona* i *Sve, baš sve*. Iz njihova popisa vidljivo je da učenici vole čitati djela za mlade, a ne vole djela koja su im obveza jer se ne mogu poistovjetiti s likovima u tim djelima. Time je potvrđena treća pretpostavka da se učenicima srednje škole ne sviđa popis koji im je obveza.

Sedim se pitanjem željelo saznati koliko bi učenici čitali da im ono nije školska obveza. Pitanje je glasilo:

Kada ne bi bilo obvezne lektire, vjerojatno ne bih čitao/la knjige.

DA/NE

Tablica 5 – Čitam li samo zato što moram?

Kada ne bi bilo obvezne lektire, vjerojatno ne bih čitao/la knjige.	Postotak učenika
Da	40%
Ne	60%

U tablici 5 – *Čitam li samo zato što moram?* vidljivo je kako bi 60% (27 učenika) učenika čitalo knjige bez obzira na obveznu lektiru. Zabrinjavajući je postotak od 40% (18 učenika) kojim ispitanici tvrde kako uopće ne bi čitali knjige, kada lektira ne bi postojala. Moglo bi se zaključiti kako je druga pretpostavka opovrgnuta zato što je većina učenika odgovorila kako bi, bez obzira na postojanje obveznog popisa lektire, ipak čitala. Međutim, ova pretpostavka nema čvrsto uporište zbog toga što je vrlo mala razlika u postotcima učenika koji bi čitali i onih koji vjerojatno ne bi čitali kada ne bi bilo obvezne lektire.

Osmim pitanjem htjelo se vidjeti kakav je stav učenika o književnim djelima na popisu obvezne školske lektire. Pitanje je glasil:

8. Koje ti se lektire nisu svidjele? Zašto?

Gotovo svi učenici odgovorili su da su to djela antičke književnosti te djela hrvatske književnosti do doba realizma. Smatraju da *Antigona*, *Eneida*, *Hamlet* i

Romeo i Julija imaju izrazito složen i arhaičan jezik koji je vrlo teško razumjeti, pa se onda i sama njihova radnja čini dosadnom i zamornom. Zamjerke koje navode za djela hrvatske književnosti do doba realizma su dugi zapleti, opširnost djela, brojni opisi. Ono što možemo zaključiti jest da učenici na svom lektirnom popisu priželjkuju više djela suvremene književnosti čime se potvrđuje treća pretpostavka o ustaljenom popisu obvezne lektire.

Devetim pitanjem željelo se saznati na koji se način obrađuju djela u srednjoj školi te je li način obrade povezan s motivacijom za čitanje. Pitanje je glasilo:

Na koji se način u tvojoj školi obrađuje lektira?

- a) referatom
- b) esejom
- c) ispitom
- d) grupnim radom
- e) usmenim ispitivanjem
- f) nekako drukčije (Kako? _____).

Tablica 6 – *Na koji se način u tvojoj školi obrađuje lektira?*

Na koji se način u tvojoj školi obrađuje lektira?	Postotak ispitanika
referatom	13%
esejom	13%
ispitom	66%
grupnim radom	4%
usmenim ispitivanjem	0%
drugačije	4%

U tablici 6 - *Na koji se način u tvojoj školi obrađuje lektira?* vidljivo je kako prevladava obrada školske lektire putem pisanih provjera (66%). Zabrinjava činjenica da je samo 13% (6 učenika) učenika odgovorilo kako lektirni naslov obrađuju putem eseja, a pisanje eseja jedna je od temeljnih sastavnica polaganja Hrvatskoga jezika na državnoj maturi. Već je ranije u radu spomenuto kako nastavnik treba pristupiti obradi lektire na kreativan način čime se potiču učenikovi interesi i stvaralaštvo. S druge strane, obrada lektire putem ispita narušava učenikovu motivaciju i njegov interes za buduće čitanje. Time su potvrđene prva i četvrta pretpostavka: učenici nemaju motivaciju za čitanje, na što utječe školski način provjere lektira.

Posljednjim pitanjem u provedenoj anketi htjelo se saznati koji su učenički prijedlozi za poboljšanje obrade lektire. Neki učenički odgovori bit će navedeni u nastavku teksta. Pitanje je glasilo:

Imaš li neke prijedloge za satove lektire? Napiši ih.

Većina ispitanika navodi kako bi voljeli lektiru obrađivati u interakciji i razgovoru s nastavnikom, vođenjem debata, rasprava, gledanjem filma koji je snimljen prema nekom lektirnom djelu. Učenici žele da nastavnici od njih traže kritičko mišljenje, da se organizira više radova u skupini te bi voljeli da lektirno djelo mogu uprizoriti, kao što su to radili u osnovnoj školi. Ispite smatraju najlošijom, a najčešćom metodom obrade lektire. Zaključci dobiveni temeljem odgovora na ovo pitanje nadovezuju se na prethodno izveden zaključak u kojem su potvrđene prva i četvrta pretpostavka: učenici nemaju motivaciju za čitanje, na što utječe školski način provjere lektira.

U anketama su učenici zapisali svoje prijedloge obrade lektirnih djela. Neki prijedlozi navedeni su u nastavku:

Voljela bih da lektire više obrađujemo grupnim radom i da manje pišemo ispite koji nam stvaraju stres.

I1, 1.razred

Smatram da je su za obradu lektire potrebna dva školska sata kako bi raspravljajući o djelu mogli nešto novo naučiti i staro utvrditi.

I2, 2. razred

Voljela bih da ponekad imamo igrokaze gdje bi glumili neke likove iz lektire.

I3, 3. razred

Moj prijedlog je da lektire budu modernije i zanimljivije.

I4, 1. razred

Volio bih da imamo debatu na temelju nekih problema kojima se lektira bavi.

I5, 4. razred

Voljela bih da zajednički raspravljamo o djelima te da ostvarujemo grupne radove. Nadan se da će se popis lektira za srednju školu uskoro promijeniti jer vjerujem da se većini mojih prijatelja, a i meni ovakve lektire ne sviđaju.

I6, 2 . razred

Prilaže se primjer dobre prakse koji je zabilježila učenica trećega razreda.

Imam tu sreću da imam zaista vrhunsku profesoricu hrvatskoga jezika čiji mi se način obrađivanja gradiva, a tako i lektire, jako sviđa, a na njenim satovima ništa ne bih promijenila. Najdraži i najzanimljiviji dio satova lektire mi je kada nam zadaje „pitanja za promišljanje“ u kojima nas ispituje o određenim temama vezanim za djelo o kojima onda raspravljamo na satu i iznosimo svoja mišljenja. Ta su pitanja najčešće filozofskog karaktera i na njih ne postoji točan odgovor te nas pusti da razmislimo i iznesemo svoje konstruktivne kritike. Primjer takvog pitanja jest: „Analiziraj teoriju o izuzetnom pojedincu i opredijeli se za nju ili protiv nje. Objasni svoje argumente.“ (vezano za djelo Zločin i kazna)

I7, 3. razred

4.5.2. Primjeri obrade i vrednovanja lektire

Načini obrade pojedinog lektirnog djela mogu biti različiti. Sve ovisi o vrsti djela, vremenskom intervalu koji nastavnik ima za njegovu obradu, ali i načinu i želji rada nastavnika te potrebama i mogućnostima njegovih učenika. U prilogu se donose načini obrade lektirnih djela nastavnica *Srednje škole Slunj*: *Hamlet* Williama Shakespearea koji je obrađen metodom eseja, *Božanstvena komedija – Pakao* Dantea Alighierija obrađene metodom ispita i usmenog ispitivanja te *Gospoda Glembayevi* Miroslava Krležu obrađene gledanjem ekranizacije drame te samostalnim istraživačkim zadatkom. *Hamlet* i *Božanstvena komedija* obrađeni su u drugom razredu ekonomskog i gimnazijskog usmjerenja dok je drama *Gospoda Glembayevi* obrađena u četvrtom razredu gimnazijskog usmjerenja.

Sada ćemo prikazati svaki od navedenih uzoraka sljedećim redoslijedom:

1. William Shakespeare: *Hamlet*
2. Dante Alighieri: *Božanstvena komedija (Pakao)*
3. Miroslav Krleža: *Gospoda Glembayevi*

Učenici drugoga razreda gimnazije nakon pročitanoj djela *Hamlet* Williama Shakespearea na satu lektire pisali su esej na temelju dobivenog polaznog teksta (prilog 7.2). Zadatak je bio napisati interpretativni školski esej. *Interpretativni je esej najčešći tip eseja koji se koristi za provjeru znanja i isticanje vlastitog mišljenja.*³² U prilogima 7.3, 7.4 i 7.5 navedeni su učenički eseji. Za pisanje eseja učenici su dobili smjernice. Esej je trebao sadržavati više od 400 riječi, citate ili parafraze iz polaznog teksta (prilog 7.2).

Smjernice za pisanje eseja su bile:

- Predstavite djelo Hamlet u kontekstu književnopovijesnoga razdoblja u kojem je nastalo.
- Portretirajte lik kraljevića Hamleta.
- Interpretirajte polazni tekst.
- Objasnite svestremenost djela Hamlet.
- Obrazložite svoje tvrdnje.

Djelo *Hamlet* bilo je obrađeno unutar tri školska sata. Prvi sat bio je uvodni sat na kojem je nastavnica predstavila djelo unutar književnopovijesnoga razdoblja, osnovne probleme kojih se djelo dotiče te karakterizaciju glavnih likova. Na preostala dva sata učenici su pisali esej.

Na temelju promatranog uzorka od tri eseja učenika vidljivo je kako se sva tri eseja drže zadanih smjernica. Dakle, u sva tri eseja predstavljeno je djelo *Hamlet* u kontekstu književnopovijesnoga razdoblja u kojem je nastalo, portretiran je lik kraljevića Hamleta, interpretiran je polazni tekst te je objašnjena svestremenost djela *Hamlet*.

³²Piskač, D., *Kao napisati esej na državnoj maturi*, Alfa, Zagreb, 2009., str. 34.

Kako bi uspješno napisali esej učenici su morali pročitati djelo u cijelosti te su morali biti upoznati s kontekstom nastanka djela. Da bi mogli donijeti zaključke potrebno je razumijevanje djela. Iščitavanjem njihovih radova vidljivo je jesu li učenici pročitali djelo i koliko su ga shvatili. Učenici esej nisu mogli napisati oslanjajući se samo na polazni tekst, odnosno isječak iz djela koji je obuhvaćen samo jednom smjernicom: *Interpretirajte polazni tekst.*

Ovakav način obrade lektirnog djela preporučljiv je u nastavi zato što se od učenika traži razumijevanje pročitanog djela što sprječava čitanje sažetaka s internetskih stranica. Osim toga, od učenika se traži čitanje polaznog teksta s razumijevanjem i postavljanje tog teksta u kontekst čitavog djela, a naposljetku i iznošenje kritičkog mišljenja učenika o djelu.

Učenici drugog razreda ekonomskog i gimnazijskog usmjerenja nakon pročitano djela *Božanstvena komedija (Pakao)* i nakon sata obrade vrednovani su usmenim ili pismenim ispitivanjem.

U prilogu 7.6 donose se pitanja za usmeno ispitivanje lektirnog djela *Božanstvena komedija (Pakao)* koju je napisao Dante Alighieri. Navedeno je dvadeset pitanja koje nastavnica prema svom mišljenju i nahođenju grupira u četiri skupine te na taj način provodi usmenu provjeru znanja učenika. Ocjenjivanje se izvršava na sljedeći način – ukoliko učenik zna odgovor na dva postavljena pitanja dobiva ocjenu dovoljan, ukoliko učenik zna odgovor na tri postavljena pitanja dobiva ocjenu dobar, ukoliko učenik zna odgovor na četiri postavljena pitanja dobiva ocjenu vrlo dobar te ukoliko učenik zna odgovoriti na svih pet postavljenih pitanja dobiva ocjenu odličan. Ovakav način obrade i provjere lektirnog djela nije preporučljiv zbog poticanja ispitne anksioznosti kod učenika, ali i zbog lošeg načina provođenja samog ispitivanja. Za ovakvu obradu lektirnog djela primjereniji je grupni rad u kojem bi učenici bili podijeljeni u četiri skupine. Svaka skupina dobila bi svoju grupu od pet pitanja na koja bi trebali odgovoriti, zatim bi izabrali predstavnika grupe koji bi ideje, razmišljanja i odgovore grupe izložili pred cijelim razredom, dok bi ostatak razreda slušao izlagače te vodio bilješke o izlaganju. Samim time ostvarilo bi se suradničko učenje, učenici bi bili više motivirani za lektirno djelo i njegovu analizu, razvili bi komunikacijske sposobnosti, oslobodili se straha od javnog nastupa te bi im primanje informacija o djelu ostalo u dugoročnom pamćenju.

Još jedan način obrade istog lektirnog djela proveden je s učenicima metodom pisane provjere znanja. Ona se sastojala od tri skupine pitanja odnosno ukupno 27 pitanja. Postavljena pitanja oblikovana su kao pitanja esejskoga tipa, pitanja ponuđenih odgovora, nadopunjavanja te davanja odgovora na temelju čitanja i uspoređivanja ponuđenih ulomaka. Prikazana su tri ispita učenika (prilozi 7.7, 7.8 i 7.9), koji su ocijenjeni ocjenom dobar, vrlo dobar i odličan.

Prva skupina pitanja odnosi se na pitanja prema pročitanoj ulomku, druga skupina pitanja odnosi se na djelo općenito, a u trećoj skupini pitanja učenici su morali usporediti dva ulomka odgovarajući na pitanja zaokruživanjem jednog točnog odgovora.

Ovakav način vrednovanja lektirnog djela jest iscrpan, traži razumijevanje pročitanoj djela i poznavanje konteksta njegova nastanka. Međutim, uskraćeno je mišljenje i dojam učenika o djelu. Ovakvim se načinom vrednovanja čitanje djela svodi na usvajanje činjenica napamet.

Učenici završnog razdoblja četverogodišnjeg strukovnog programa dramu Miroslava Krležę *Gospoda Glembayevi* (prilog 7.10) obrađivali su četiri školska sata. Na prvom, uvodnom satu djelo je predstavljeno unutar književnopovijesnog razdoblja, istaknuti su osnovni problemi kojih se djelo dotiče te je iznesena karakterizacija glavnih likova.

Nastavnica je sjajno osmislila stvaralački zadatak za učenike (vidi u prilogu 7.10). Prije stvaralačkog zadatka učenicima je predstavljena ekranizacija drame što ih je dodatno zainteresiralo i motiviralo na daljnji rad. Svakako za izvedbu ovakvog sata lektire potrebno je puno više vremena doli uobičajena dva školskog sata, no vrijeme je dobro iskorišteno, a ovakav oblik obrade lektirnog djela učenicima ostao u dugoročnom pamćenju. Ovakvom obradom lektirnog djela nastavnica je učenicima omogućila da suradnički uče, razvijaju komunikacijske sposobnosti, uče surađivati u različitim situacijama te da samostalno istražuju relevantne informacije iz različitih izvora koje bi ih mogle dovesti do rješenja problema. Smatra se kako školskom sustavu nedostaje ovakvih obrada lektirnih djela te maštovitosti njihovih nastavnika. Češćom primjenom ovakvih obrada lektirnih djela pojam lektire ne bi se doživljavao kao nešto obavezno i nezanimljivo, već bi učenicima takvi nastavni sati bili na radost. Stoga, ukoliko za pojedina lektirna djela znamo kako kod učenika neće pobuditi zanimanje i velik interes, bilo zbog jezične barijere, neprilagođenosti njihovim životnim potrebama i iskustvima, opsega knjige ili bilo čega drugoga, valja se potruditi na zanimljiv način koncipirati taj nastavni sat, način obrade te obraditi lektiru na način da odgovara njezinoj namjeni, a to je da lektira bude *portal djeteta u svijet književnosti i užitka samostalnog čitanja, saveznik u stvaranju neraskidivog prijateljstva između djeteta i knjige*.³³

³³Gabelica, M., Težak, D., *Kreativni pristup lektiri*, Zagreb, Učiteljski fakultet, 2017., str. 14.

Na temelju rezultata dobivenih provedbom ankete među učenicima srednje škole gimnazijskog i strukovnog četverogodišnjeg programa mogu se potvrditi sve polazišne pretpostavke:

1. Učenici srednje škole čitaju dovoljno i nemaju motivaciju za čitanje.
2. Učenici srednje škole čitaju lektiru jer im je to obveza.
3. Učenicima srednje škole ne sviđa se ustaljeni popis obvezne lektire.
4. Na čitalačke navike učenika srednje škole velik utjecaj imaju vršnjaci, obitelj i škola.

Na temelju primjera obrade i načina vrednovanja lektirnih djela može se zaključiti kako načini na koje nastavnici obrađuju lektirno djelo te provode njegovo vrednovanje uvelike utječu na motivaciju i razvoj čitateljskih navika učenika.

5. ZAKLJUČAK

Čitanje je složena jezična djelatnost koja se razvija čitanjem, a uz samo čitanje valja poznavati vrste i strategije čitanja kako bi ono bilo uspješnije i bolje. Vrste i strategije čitanja važno je osvijestiti i uvježbavati s učenicima. Nastavnici su sve češće svjedoci učenikova nerazumijevanja onoga što su pročitali. Tijekom godina dogodio se veliki pad u čitalačkoj pismenosti naših učenika. Nije dovoljno samo naučiti čitati, već tekst treba znati čitati s razumijevanjem, a to zadaje učenicima sve više problema.

Trend nečitanja knjiga globalni je fenomen, ali ako se uzmu u obzir društvene mreže – mladi možda čitaju i više nego generacije prije izuma interneta. No, nije najvažnija količina teksta, već što je još važnije – što i kako se čita. Može se reći da je čitanje knjiga, pogotovo lektire, kod naših srednjoškolaca na lošem glasu. Također, mnogi zaziru od čitanja knjiga, ali istraživanje je pokazalo da bez obzira što 35% (16 učenika) učenika čita radi obveze, većina ispitanih učenika čita jer voli čitati. Možda su za ljubav prema čitanju kod većine učenika zaslužne škole i knjižnice koje uz potporu Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti i obrazovanja provode različite projekte s ciljem poticanja čitanja. Ono što se zaključilo jest da motivacija za čitanjem kod učenika ipak postoji, ali uglavnom za čitanjem knjiga koje se ne nalaze na popisu obvezne lektire.

Na temelju provedenog istraživanja može se zaključiti, da je obvezna lektira ipak važna u procesu stjecanja čitateljskih navika jer da nema lektira veliki broj učenika ne bi uopće posezao za knjigom. Trebalo bi poraditi na razvijanju interesa za čitanjem općenito. Od presudne je važnosti izbor tekstova. Istraživanje je pokazalo kako učenici najradije čitaju knjige ljubavnog i pustolovnog sadržaja te kako antička i hrvatska starija književnost smanjuju

njihov interes za čitanjem knjiga. Otežano čitanje smanjuje motivaciju, što automatski sa sobom povlači činjenicu da učenici razvijaju negativan stav i prema popisu lektire i prema čitanju općenito. Isto tako, ustaljeni popis lektirnih djela kod učenika stvara stav kako je čitanje samo po sebi uvijek vezano s obvezom. Ako bi se, s druge strane, učenicima davao slobodan izbor barem dijela lektirnih naslova, učenici će birati one teme i naslove koji se njima sviđa i koji su u skladu s njihovim interesima. Time će se razvijati ljubav i motivacija za čitanjem. Prema tome, može se zaključiti kako opseg takvih tekstova treba umanjiti ili učenicima omogućiti da ne čitaju cjelovita djela, a kada se ona obrađuju posvetiti im veći broj sati.

Velik je izazov pred sadašnjim i budućim nastavnicima Hrvatskoga jezika – buđenje većeg interesa za lektiru i općenito čitanja kod učenika. Na interesu učenika za čitanje treba stalno raditi i nikada ne posustajati. U provedenom istraživanju vidljivo je da nisu svi učenici nezadovoljni načinom rada njihovih nastavnika i načinom obrade pojedinih lektirnih djela što dokazuje da su mnogi nastavnici na dobrome putu. Treba naglasiti kako je potrebna zajednička suradnja učenika i njihovih nastavnika jer zajedno mogu postići mnogo. Valja učiniti da ponuđena dva sata lektire mjesečno postanu praznik književne riječi i dani kojima će se učenici veseliti, a ne im stvarati osjećaj nelagode. Također, valja se posvetiti istraživanju kreativnih načina na koji se mogu obraditi lektirni naslovi te učenicima nastavu književnosti učiniti dinamičnijom i od njih zahtijevati više od iznošenja pukih činjenica. Neka nastavnici budu primjer kojeg će se učenici uvijek rado sjećati.

Istraživanje je pokazalo kako na motivaciju učenika za čitanje utječe i školski način provjere lektira. U vezi s tim valja zaključiti kako vrednovanje lektirnih djela ne valja svoditi isključivo na pisane provjere znanja koje kod učenika stvaraju anksioznost i dovode do smanjenja motivacije za čitanjem.

Učenici bi voljeli lektiru obrađivati u interakciji i razgovoru s nastavnikom, vođenjem debata, rasprava, gledanjem filma koji je snimljen prema nekom lektirnom djelu. Oni žele da nastavnici od njih traže kritičko mišljenje, da se organizira više radova u skupini te da poneko lektirno djelo mogu uprizoriti, kao što su to radili u osnovnoj školi. Smatra se kako je od prvog razreda srednje škole ključno usmjeravati i učiti učenike kako napisati dobar esej te što više vježbati pisanje eseja jer istraživanja pokazuju kako učenici iz godine u godinu pokazuju sve lošije rezultate u pisanju eseja iz Hrvatskog jezika na državnoj maturi. Valja omogućiti učenicima da pomoću dobrih smjernica pokažu svu raskoš svoje pisane riječi.

6. POPIS LITERATURE I IZVORA

1. Centner, S., *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*, Đakovo, Tempo, 2007.
2. Crnković-Nosić, V., *Govorna interpretacija teksta*. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, 56(20), 2008.
3. Čudina-Obradović, M., *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja*, Zagreb, Udruga roditelja Korak po Korak, 2000.
4. Čudina-Obradović, M., *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*, Zagreb, Golden Marketing Tehnička knjiga, 2014.
5. Gabelica, M., Težak, D., *Kreativni pristup lektiri*, Zagreb, Učiteljski fakultet, 2017.
6. Grosman, M., *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*, Zagreb, Algoritam, 2010.
7. Hameršak, M. (2006), Osnovnoškolska lektira između kanona i popisa, institucija i ideologija. Narodna umjetnost, 43(2), 95-113. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/23195>
8. Jerkin, C. (2012), Lektira našeg doba. Život i škola, 58(27): 113-133. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/84255>
9. Kleedorfer, J., Mayer, M., Tumpold, E., *Čitati s voljom i razumom*, Koprivnica, Hrvatsko čitateljsko društvo, 1998.
10. Kolić-Vehovec, S., *Edukacijska psihologija*, Rijeka, Filozofski fakultet, 1998.
11. Lučić – Mumlek, K., *Lektira u razrednoj nastavi: metodički priručnik*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
12. Moen, C.B., *25 zabavnih i korisnih aktivnosti za bolje razumijevanje pročitano*, Buševac, Ostvarenje, 2008.

13. Obajdin, M., *Elementi dnevničke proze u romanima za mlade Silvije Šesto Stipaničić*, završni rad, Rijeka, 2018.
14. Pennac, D., *Od korica do korica: uvod u čitanje i tajne lektire*, Zagreb, Irida, 1996.
15. Piskač, D., *Kako napisati esej na državnoj maturi*, Alfa, Zagreb, 2009.
16. Rosandić, D., *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Zagreb, Školska knjiga, 1986. / 2005.
17. Težak, S., *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*, Zagreb, Školska knjiga, 1996.
18. Visinko, K., *Čitanje: poučavanje i učenje*, Zagreb, Školska knjiga, 2014.
19. Visinko, K., *Dječja priča: povijest, teorija, recepcija i interpretacija*, Zagreb, Školska knjiga, 2005.
20. Visinko, K., *Recimo koju o lektiri*, u: Hrčak, br. 6-7, listopad, 1999.
21. Vladilo, I. (2003) „Lektira – radost čitanja ili tortura“. U Školska knjižnica i kvalitetna škola; Prostor i mediji; Poučavanje radosti čitanja: Zbornik radova 14. Proljetne škole školskih knjižničara. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Zavod za unapređivanje školstva, Prva sušačka hrvatska gimnazija, str. 89-94.
Dostupno na:
<http://freeri.htnet.hr/knjiznicavijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAZbornik.doc>
22. Vlašić Duić, J., *Čitanje naglas i interpretativno čitanje u razredu*, Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, broj 3, 2016.

Izvori:

1. http://www.skole.hr/ucenici/ss?news_id=134
2. <https://www.srednja.hr/zbornica/u-hrvatskim-skolama-provjeravanje-citanosti-lektire-individualno-je-za-svakog-profesora/>
3. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/objavljeni-rezultati-pisa-testova-hrvatski-ucenici-su-ponovno-losi/>
4. <http://www.alfaportal.hr/index.php/gimn-hrvatski-jezik/1116-kurikul-um-hrvatskoga-jezika-umjesto-sadrzaja-usmjerenost-ishodima-ucenja>
5. <https://www.profil-klett.hr/devet-savjeta-za-uspjesno-citanje-lektire-sa-svojim-djetetom>
6. http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf
7. <http://hud.hr/otkrivanje-disleksije/>
8. http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/4/48/Zup._vijece_srednjih_%C5%A1kola.pdf
9. <https://www.ziher.hr/sanijela-matkovic-citanje-nije-ni-navika-ni-odeks-ni-ovisnost-citanje-je-potreba/>
10. <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/sto-je-cik-cak-citanje-a-sto-dvopismeni-mozak-i-kakve-oluje-u-njemu-uzrokuju-slova-i-rijeci-odgovori-su-u-knjizi-zbog-koje-cete-pozeljeti-sto-vise-citati-20200115>
11. http://mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf

7. PRILOZI

7.1. Anketa

ANKETA

Ova se anketa provodi u cilju prikupljanja podataka o čitateljskim navikama i interesima učenika *Srednje škole Slunj*. Prikupljeni podaci služit će za pisanje diplomskog rada *Istraživanje čitateljskih navika učenika srednje škole na primjeru školske lektire*.

Molim vas da iskreno i punim rečenicama (u pitanjima koja to traže) odgovorite na postavljena pitanja kako bi dobiveni rezultati koristili u daljnjim istraživanjima kao i za poboljšanje kvalitete nastave lektire.

Zahvaljujem vam što ćete izdvojiti vrijeme i pomoći mi u pisanju diplomskog rada.

Matea Obajdin, studentica pete godine
Studij hrvatskog jezika i književnosti
Filozofski fakultet u Rijeci

Škola:

Razred:

Spol: M / Ž

Opći uspjeh: 5 4 3 2 1

Uspjeh iz HJ: 5 4 3 2 1

1. Opredijeli se za jednu od ponuđenih tvrdnji:

a) Čitam zato jer volim čitati.

b) Čitam zato jer moram čitati. (Razloži:

_____).

c) Čitam zato jer me potiču osobe iz moje okoline. (Tko?

_____).

d) Uopće ne čitam.

2. Mjesečno pročitam:

a) jednu knjigu

b) dvije-tri knjige

c) više od tri knjige (Koliko? _____)

d) niti jednu knjigu

3. Gdje najčešće čitaš?

_____.

4. Knjige biram prema (možeš zaokružiti više ponuđenih odgovora)

a) naslovu

b) autoru

c) temi

d) izgledu knjige (koricama, debljini)

e) reklamama na internetu, radiju ili televiziji

f) preporuci (roditelja, vršnjaka, nastavnika)

g) nečemu drugom (Čemu? _____)

5. Najzanimljivije su mi knjige koje govore o

- a) ljubavi
- b) pustolovinama
- c) fantastičnim radnjama
- d) povijesti
- e) nečemu drugom (Čemu? _____)

6. Navedi svoje omiljene knjige (mogu biti i lektire).

7. Kada ne bi bilo lektire, vjerojatno ne bi čitao/la druge knjige. DA / NE

8. Koje ti se lektire nisu svidjele? Zašto?

9. Na koji se način u tvojoj školi obrađuje lektira?

- a) referatom
- b) esejom
- c) ispitom
- d) grupnim radom
- e) usmenim ispitivanjem
- f) nekako drukčije (Kako? _____)

10. Imaš li neke prijedloge za satove lektire? Napiši ih.

7.2. Polazni tekst *Hamlet*

William Shakespeare, *Hamlet*

HAMLET:

(...)

Kako sve prilike svjedoče protiv mene;
Na osvetu me potiču! Ta što je čovjek
Kad mu je glavni cilj i svrha u životu
Da jede i da spava? Zvijer, i ništa više.
Zacijelo Onaj što nas s takvim umom stvori,
Da naprijed gledamo i natrag, nije nam
Dao sposobnost i taj Bogu sličan razum
Da neiskorišteni pljesnive u nama.
Je l' to živinska zaboravljivost il strah,
Te odveć podrobno na ishod mislimo –
Ta misao, raščètvorena, ima jedan
Dijel samo mudrosti, tri kukavičluka –
Al ne znam zašto ponavljam: »To treba činit«,
Kad imam povod, volju, moć i sredstva da to
I učinim. Svi prosti primjeri me uče:
Eto, ta vojska tako golema i skupa,
Tankoćutan i nježan koju vodi knez
Kojega duh, slavohlepljem božanskim nadut,
Nevidljivome ishodu se drsko ruga,
Izlažuć ono što je nestalno i ljudsko
Svemu što smrt, sudbina i pogibelj smiju –
Za ljusku jajinju. Uistinu bit velik
Nije bez velika se razloga pokrenut,
No velik povod nač za svađu i u slamki
Kada je čast na kocki. Kako ja tad stojim
Kojem je smaknut otac, majka okaljana?
Dok mi to krv uzbuđuje i mozak, puštam
Da sve spava. (...)

7.3. Esej 1 – Hamlet

~~2.0~~

Esej

15. prosinac 2019

2.0

William Shakespeare: Hamlet

Tragedija Hamlet koju je napisao William Shakespeare pripada razdoblju renesanse. Djelo je nastalo u vrijeme kada je Shakespeare pisao pisao i druge velike tragedije, kao što su Othel i kralj Lear. Glavni lik tragedije je danski kraljević Hamlet koji razmišlja o osveti smrti svoga oca no stalno ju odgoda i preispituje samoga sebe, te razmišlja o prirodi čovjeka. Sve misli koje je izgovori i preispitivao u djelu aktualne su i danas.

Hamlet je danski kraljević, sin kraljice Getrude i pokojnog kralja Hamleta. Na početku tragedije prikazan je kao slab i tužan mladić, kojemu je nedavno preminuo otac. Postaje ljut i počinje se zgražati nad majkom jer se nedugo nakon smrti oca udala za njegovu stricu Klaudijem, brata pokojnog kralja. Nakon uhašivanja pokojnog oca u obliku duha, saznaje krivicu z očevu smrt, te postaje lud, to jest on tvrdi da glumi ludilo kako nebi izgledao očit u izvrši svoje osвете nad Klaudijem, Hamlet govoreći: "Krhkost ime ti je žem", govori kako sv mu se žene zgrabile, to jest djela njegove majke. Time on gubi vjeru u žene i odriče se ljubavi prema Ofeiji. Hamlet je također primjer renesansnog čovjeka jer je obrazovan i plemenit, lijepa izgleda, i kritički sagledava svijet oko sebe. U svojoj osvetljubivosti je neodlučan i bojažljiv. Veoma je emocionalan kada razmišlja o životu i smrti, to jest prolaznosti života.

U polaznom tekstu Hamlet govori kako bi pravi čovjek djelovao, te nebi odgodi i propitivao osvetu i samoga sebe. Govori si da ga sve prilike potiču na osvetu, no kako on uvijek na kraju odustane. "Tanhoćutan i nježan koju vodi knez", Hamlet misli na kneza, to jest kraljevića Fortinbrasa koji vodi vojsku na Poljsku kako bi sačuvao čast svoje obitelji. Hvali ga u njegovom djelovanju, to jest kako on zapravo djeluje, te predstavlja primjer Hamletu i potiče ga na razmišljanje o osveti koju on već dugo odugovlači i propitivuje. "Dok mi krv vzbuduje i mozak, puštam da me spava.", Hamlet samome sebi zamjerava ne djelovanje.

Hamlet predstavlja sverremenost ljudskog duha jer zadržava plemenitost nakon svega što je proživio i čemu je svjedočio. Hamletovo razmišljanje i neodlučnost o osveti dovodi ga do odgadanja same osвете. Svjestan je svih događaja koji su se dogodili i koji ga potiču na osvetu, no on i dalje promišlja i priča o svojoj neodlučnosti, time nekako ne izvrši svoju osvetu kad on to htjede. Kritički sagledava svijet oko sebe; time ga

povezujemo s renesansnim obilježjima. On razmišlja o čovjeku, umjerenosti, osveti, te o životu, smrti i izdaji. Sve te teme o kojima on razmišlja, aktualne su i danas.

7.4. Esej 2 – Hamlet

Hamlet

William Shakespeare

~~XXXXXXXXXX~~ 2.d

Djelo Hamlet nastalo je u vrijeme najbogatijeg i najsjajnijeg književno-povijesnog razdoblja u povijesti svjetskog kazališta u doba tzv. elizabetinske drame. Tragedija Hamlet napisana je potkraj renesanse između 1600. i 1602. godine. Pisac djela je William Shakespeare koji 1586. g. preseljava u London gdje se susreće s kazalištem i postaje članom kazališne družine. Hamlet je nazvan „prvom velikom europskom tragedijom“ te je na listi svih najvećih svjetskih knjiga.

Hamlet je ujedan muškarac, ali očevo smrti postaje nesiguran jer zna da otac nije mogao iznenada umrijeti.

HORACIJE: „Ja dođoh, kraljeviću, na pogreb vašem ocu.“

HAMLET: „Hodim te, da me šalješ se sa mnom, druž. Ti si na svadbu mojoj majci došao.“

Hamlet je vrlo neodlučan te se dvoumi između života i smrti. Izgovorom riječi „Biti ili me biti - to je pitanje“ koj ukazuje je li bolje suočavati se s problemima ili umrijeti i tako se osloboditi. On je školovan, cijeni iskrenost, plemenit je i dobar, te teži idealnom svijetu. Isto tako Hamlet glumi ludilo kako bi razvarao Klaudija i ostale na dvoru i tako prikrivao od njih da zna više nego što oni misle.

HAMLET: „Evo dolaze, na glumu. Sada moram biti lud.“

Zbog smrti svoga oca on prezire majku, a i cijeli ženski rod. Svojim ponašanjem Ofeliju dovodi do ludila i tjera u smrt.

HAMLET: „Krhkosti, ime ti je žena.“

ovom polaznom tekstu ključno je o čemu Hamlet razmišlja i kako tumači čovjekovu prirodu. Hamlet razmišlja o svrsi života, o Bogu koji nas je stvorio i o ljudskom razumu, što je lakše moći povod za svadbu i kako on stoji po tom pitanju kad ima valjan razlog. Predbacuje si to što sam sebi ponavlja da se mora osvetiti svom stricu zbog ubojstva oca. „Al me znam zašto ponavljam: „to treba činiti“, Kad imam povod, volju, moć i sredstva da to i učinim.“

Čovjekovu prirodu tumači na primjeru sebe, govori o urođenoj bojazljivosti, a samo mudrost djelomično. Čovjekova priroda je da razmišlja o prošlosti i o budućnosti te da uvijek razmišljamo do najsitnijeg detalja o razvretku nekog događaja. „Te odveć področno na ishod mislimo.“ Kao velikog, defimira čovjeka (monaškog kraljevića) Fortinbrasa.

On je ugledan, ali i osetoljubiv zbog osвете Dancima za smrt svoga oca. On je također „tankočutan i mjezan“ i s njim se Hamlet uspoređuje jer se isto kao i Fortinbras borio da bi sačuvao čast obitelji.

U djelu se iznose širevremeni problemi kao što su osveta, borba za vlast i pohlepa, obiteljski odnosi, lažna prijateljstva. Danas se kao i u vrijeme Hamleta ljudi susreću sa vrlo lošim iskustvima u međuljudskim odnosima. Sklapaju se prijateljstva koja su naizgled neraskidiva, ali su u stvari vrlo krhka. U nekim situacijama prva pomisao je osveta, ali to je zbog naše nepromišljenosti. U današnje vrijeme aktualna je borba za vlast i pohlepa jer ljudi koji su na vlasti postanu pohlepni, a da toga nisu ni svjesni. Zanolji ih moć novca i sjaj bogatstva. Borba za vlast danas je drugačija nego u Hamletovo vrijeme kada se za vlast borilo ubojstvom, a danas se to rješava primjerenijim načinima (npr. izbori).

Hamlet zna da ga sve okolnosti potiču na osvetu, ali je još uvijek nesiguran u svoju odluku. On želi razumno postupiti te spozna je da i mogućnosti ljudskog uma. U nastojanju da donese pravu odluku razmišlja o istini i o zadovoljenju pravde. Bavi se razmišljanjima koja su i danas aktualna a to su: osveta, razmišljanje o prirodi i čovjeku te pravda. Ja mislim da svi moramo težiti ka moralnim nježenjima, da svi budu zadovoljni i bez posljedica.

7.5. Esej 3 – Hamlet

Djelo Hamlet koje je napisao William Shakespeare pripada razdoblju renesanse i napisano je 1601. godine. Shakespeare je najistaknutiji pisac renesanse za vrijeme koje piše i svoja ostala djela. Glavni lik tragedije je Hamlet, danski kraljević, koji pokušava osvetiti ubojstvo svog oca. Radnja se odvija u Danskoj, dvorcu Elsinore. Kroz cijelo djelo provlači se svjetonazor renesansnog čovjeka, ali većina misli mogu se smatrati aktualnima danas.

Hamlet jer razočaran vjenčanjem Gertrude, njegove majke, i Klaudija, brata njegova pokojnog oca i novog danskog kralja: „*Baš ona- bože! Zvijer bez razuma bi/ Žalostila se duže- pošla je/ Za moga strica, brata oca mog...*“ Javlja mu se duh njegovih pokojnog oca, Hamleta, te mu govori da ga je Klaudije ubio : „... *da zmija/ Što tvog je oca smrtno ujela,/ sad nosi krunu njegovu.*“ Nakon što je saznao od duha da je Klaudije ubojica njegova oca ne zna bi li mu povjerovao, no za svaki slučaj odluči se osvetiti i praviti lud kako bi prikrio namjeru osvete. Kako bi potvrdio tvrdnje pokojna oca Hamlet odluči prirediti predstavu pod nazivom „*Mišolovka*“ gdje će odglumiti prizor ubojstva onakvim kakvim ga je duh ispričao te vidjeti stričevu reakciju. Kraljević je veoma emocionalan te puno razmišlja o životu i smrti : „*Biti ili ne biti- to je pitanje.*“ U navedenom stihu riječi Hamleta ukazuju na vječno pitanje je li bolje živjeti i suočavati se s problemima ili umrijeti i osoboditi se njih. U to vrijeme, vjerovalo se da će oni koji počinu samoubojstvo biti zauvijek prokleti što je Hamleta natjeralo na još veće razmišljanje. Hamlet je obrazovan, plemenit, vješt na jeziku, uzorna vladanja, lijepa izgleda te ima kritički pogled na svijet. Jako puno razmišlja što ga dovodi do neodlučnosti i odgašana osvete očeva ubojstva: „*Razmišljanje nas pravi kukavicama.*“ Svjestan je svoje neodlučnosti te svaki put kad donese odluku ne napravi ju jer ga okolnosti ili njegove vlastite misli spriječe. Hamlet pokušava zavsti Ofeliju, kćer glavnog državnog tajnika Polonija, no njezin otac ju upozorava da se on samo igra njenim osjećajima te joj naređuje da se makne od njega. Za vrijeme Hamletova ludila, Polonije je mislio da je poludio zbog otga što se njegova kćer odmakla od njega te pokušava to dokazati. Kad se to dokaže lažnom tvrdnjom, Gertruda i Hamlet vrše dijalog u kojem Hamlet ubija Polonija. Ofelija je zbog smrti svoga oca poludjela te se utopila u rijeci. Hamlet se, tek kad vidi njeno mrtvo tijelo, ponovo počinje preispitivati i razmišljati bi li se to dogodilo da on nije ubio njena oca. Sagledavajući sve osobine Hamleta lako se primjeti da je on uobičajeni prikaz renesansnog lika. Polazni tekst prikazuje Hamletov monolog koji možemo izvući iz konteksta drame jer se govori o ostalim temama koje i dan danas muče ljude. Smatra da će velik čovjek djelovati i na temelju najmanje stvari ako je u pitanju njegov ugled te odmah počinje razmišljati : „*Kako ja tad stojim/ Kojemu je smaknut otac, majka okaljana?*“ Knez o kojem Hamlet govori jest norveški kraljević Fortinbras. On vodi vojsku prema Poljskoj kako bi sačuvao čast obitelji i vratio izgublenu zemlju. Tu kraljević preispituje njegovo odgađanje osvete te sebi zamjera pretjerano razmišljanje i nedjelovanje: „*Puštam da sve spava.*“ Također uočava da ga sve okolnosti potiču na osvetu. Smatra da je čovjek predodređen za velika djela, a da čovjek ne živi u skladu s mogućnostima koje su mu dane, već se ponaša kao životinja: „*Zvijer, i ništa više.*“

Hamlet je neodlučan te je uzrok toga pretjerano razmišljanje. Zna da ga sve potiče na osvetu, no i dalje ju preispituje. Njegova ramišljanja o prirodi i postupcima čovjeka, o životu i smrti, osvete te o vjernosti i izdaji su aktualna zbog toga što su to svakodnevnim problemi koji muče čovjeka. Sve navedeno Shakespeareovo djelo, Hamlet, čini svezremenim djelom.

7.6. Lektirna ispitna pitanja – *Božanstvena komedija (Pakao)*

Dante Alighieri:

Božanstvena komedija (Pakao)

1. Kakvo je tvoje mišljenje o djelu? Budi kritičan/na i iskren/a, a svoje mišljenje obrazloži.
2. Zaključi kakav je Danteov odnos prema antici. Navedi primjere kojima ćeš pokazati kako se u djelu isprepliću antički i srednjovjekovni motivi?
3. Kako i kada započinje ep? Objasni simboliku šume, ravne staze i triju zvijeri. Zašto pjesnik kreće na ovo putovanje? Tko spašava pjesnika?
4. Kojom strofom je pisano djelo? Objasni na primjeru obilježja takve strofe.
5. Citiraj i objasni natpis na vratima pakla.
6. Kako je Dante zamislio pakao? Opiši strukturu pakla.
7. Kako se opisuje prvi Danteov susret s grešnicima i njihovom patnjom?
8. Kako si doživio lađara Harona? Kao se odnosi prema grešnicima u paklu, a kako prema Danteu kao živoj duši?
9. U Danteovu paklu kazna uvijek slikovito ili simbolično odgovara grijehu. Navedi barem tri primjera grijeha i kazne kojima ćeš to dokazati.
10. Objasni značenje riječi limb. Koga je Dante tamo smjestio i kako je kaznio ljude u limbu? Smatrate li pravednim da se ti ljudi nalaze u paklu?
11. Koje antičke književnike, mislioce, znanstvenike Dante susreće u paklu?
12. Detaljno analiziraj epizodu o Paolu i Francesci. Kao Dante prikazuje ljubav?
13. Prikaži osobine glavnoga lika? Karakterizaciju potkrijepi citatima.
14. Objasni simboliku ključnih likova: pjesnika, Vergilija i Beatrice.
15. Podijeli likove u tri skupine: na mitološke, antičke i Danteove suvremenike.
16. Kakav je Danteov odnos prema grešnicima, osuđuje li ih ili suosjeća s njima? Objasni svoj odgovor navodima iz djela.
17. Objasni simboliku brojeva u djelu: koji su to brojevi i što simboliziraju?
18. Koja su obilježja zajednička Homerovim epovima i Božanstvenoj komediji? Po čemu se Danteov ep ipak razlikuje od Homerovih?
19. Koji grijeh Dante smatra najtežim? Slažeš li se s njim ili ne? Objasni svoj odgovor.
20. Objasni alegorijsko značenje Danteova putovanja zagrobnim svijetom.

7.7. Ispit čitanosti lektire 1 – Božanstvena komedija (Pakao)

Ime i prezim _____

Broj bodova: 34/35 Ocjena: odlično (5)

18. 10. 2019.

PROVJERA ČITANOSTI LEKTIRE

A) Pažljivo pročitaj ulomak iz djela i odgovori na pitanja.

Dante Alighieri, Pakao (Božanstvena komedija)

(...)

U pustoši kad vidjeh kako stoji:
Smiluj se – viknuh – na nevolje moje,
tko bio, sjena il' živ čovjek koji!

Već nisam čovjek; bjehu u dane svoje,
a roditelji, lombardijsko pleme,
iz Mantove mi bjehu obadvoje.

Sub Julio, al' kasno rodiše me;
Rim me za dobrog Augusta znade,
kad bogova je lažnih bilo vrijeme.

Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade
Eneji, što iz trojskog dođe grada,
Ilion gordi pošto spaljen pade.

(...)

Vidjet ćeš: neki u ognju se skruše
zadovoljni, jer nadaju se stići,
ma kada bilo, međ blažene duše;

a k potonjima htjedneš li se dići,
dostojnija će duša doći tada,
s njom ću te pustiti, kad mi bude ići,

jer onaj car što tamo gore vlada,
zato što njegve nisam znao vjere
ne pušta sa mnom do svojega grada.

1. U kakvim se nevoljama nalazio Dante kada se pojavio došljak?
2 2 Kad se pojavio došljak, Dante je bio u mračnoj šumi ispod
brda okrajanog suncem. U njemu su se nalazila tri životinja: vucica
(simbol lakomosti), pantera (simbol putenosti) i lav (simbol oholosti).
2. Tko je došljak koji se predstavlja Danteu i što o njemu doznajemo?
1 1 Vergilije je došljak, a njemu doznajemo da je
bio pjesnik, da je živio u vrijeme cara
Augusta te da su mu i majka i otac lombardijsko pleme
iz Mantove.
3. Prepiši stihove u kojima došljak govori o:
2 2 a) svome djelu: "Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade
stih moj Eneji"
b) svome porijeklu: "a roditelji lombardijsko pleme,
iz Mantove mi bjehu obadvoje"
4. Tko je dostojnija duša koja će Dantea voditi među blažene duše? Beatrice.
5. Ukratko opiši Danteovu viziju pakla.
2 2 Dante je pakao zamislio kao 9 prstenova (krugova),
koji se sužavaju prema dubini. Što su krugovi niže patnje
su teže i veće. Krugovi prema vrhu označavaju mjesta
manje patnje. Prvi krug je limbo gdje su nekršteni, a
najgledniji krug je mjesto gdje su izdajice. Haron prevozi
mrtve duše preko rijeke Aheront te ih u njima raspoređuje
u određeni krug zavisno od njihova grijeha koji su učinili

6. Objasni značenje posljednje strofe.

1 1 Vergilije je živio prije kršćanstva, nije se krstio, te nije mogao ući u raj s Danteom.

7. Opiši simboliku brojeva u Božanstvenoj komediji. → 9 je krugova pakla.

2 2 Broj 100 označava cjelovitost i savršenstvo. Božanstvena komedija ima 100 pjevanja. Broj 3 označava Sveto Trojstvo. Djelo je podijeljeno u 3 dijela (1 uvod + 33 pjevanja x 3). Također su zbrojevi i umnošci tih brojeva (10, 3, 100...)

B) Odgovori na pitanja o djelu.

1. Koja obilježja Boccacciovoga Dekameronu predstavljaju napuštanje srednjovjekovnog načina razmišljanja i početak novoga razdoblja, renesanse? Navedi najmanje tri takve karakteristike.

3 Vjera u ljudski razum, kritika kritika svećenstva i crkve, inteligencija i ljubav.

2. Koji je autor, po tvome mišljenju, zadržao poetiku bližu srednjem vijeku, Dante ili Boccaccio? Potkrijepi svoj odgovor argumentima.

1 Dante! Po mom mišljenju Dante je zadržao poetiku bližu srednjem vijeku jer preuzima srednjovjekovno učenje o grešnosti čovjeka i zadržava se na kršćanskoj tematici.

3. Kojim je jezikom pisan Dekameron? Talijanskim.

4. Boccaccia smatramo začetnikom koje književne vrste? Novela.

5. U kojem se stoljeću događa radnja djela? 14. stoljeću, 1348. g.

6. Opiši kompoziciju djela.

1 Djelo sadrži 100 Novela. 3 o muškarcima + 7 dječaka = 10 ljudi x 10 priča, je ~~100~~ 100 znači da je u 10 dana ispričano 100 priča. ✓ Vokurana kompozicija

7. Koja početna situacija uokviruje djelo?

1 Kuga u Firenci 1348. godine.

8. Koje ti se djelo više svidjelo? Objasni svoj odgovor.

2 Više mi se svidio Dekameron jer ^{ga} je lakše (za) citati, za razliku od Božanstvene komedije koja je pisana u stihu. Teze je razumljiva jer je cijelo djelo u prirodnom značenju. Dekameron mi je zanimljiviji jer se govori o ljudskoj sreći, razumu i kreposti te lakše razumijem. Isto tako te robine mogu roistovjetiti sa svojim mišljenjima i radama

14

C) Usporedi ulomke odgovarajući na pitanje zaokruživanjem jednog točnog odgovora.

Čestiti ovaj Trojanac i oružjem slavni Eneja
oca u Erebu traži i zato se spušta do sjena (...)
Odmah na pragu se začu gdje sićušna djeca plaču,
cika ih stoji i vriska i cvil i žalostiva piska;
njih na početku života pogodio udes je hudi
jednoga crnoga dana i s majčinskih strgao grudi.
Do njih su oni što na smrt po nepravdi suđeni bjehu,
al ne sjede onako gdje koji posadit se želi,
nego im suci i Minos i ovdje sude o grijehu,
vijećaju strogo o krivnji i život ispituju cijeli.
Zatim su jadnici oni što samo su zato u tami
jer su zamrzili život i njega se lišili sami.
(...)
Ovdje pak oni se vuku što ljubavnu trpješe muku,
tešku i okrutnu kugu, a i tu još tuguju tugu,
mirtova šuma ih krije, no mira ni u smrti nije.
(...)
Tu se po golemoj šumi Feničanka kreće Didona,
rana još svježija je njojzi što sama si zadala ona.

Tako se spustih iz prvog kruga
u drugi, manji prostorom, al' koji
tim više ječi od plača i tuga.

Minos strašan, zubma režeć stoji,
na pragu ondje grijeha ispitiva,
sudi i šalje, repom pravdu kroji.

To jest, kad duša, na nesreću živa,
tu stigne, sva se ispovijeda tada,
a ovaj znalac svakog djela kriva

da joj u paklu mjesto, što joj spada:
toliko puta svije rep na tijelu,
koliko treba stupnjeva da pada.

1. Kako se zove djelo kojem pripada prvi tekst?
 - a) Ilijada
 - b) Odiseja
 - c) Eneida ✓
 - d) Metamorfoze
2. Kojim je stihom pisan prvi tekst?
 - a) heksametrom ✓
 - b) stancom
 - c) jedanaestercem
 - d) dvanaestercem
3. U kojem se svojstvu autor prvog teksta pojavljuje u drugom tekstu?
 - a) kao glavni lik
 - b) kao pjesnički uzor i vodič kroz podzemlje ✓
 - c) kao pjesnik ovjenčan lovorovim vijencem
 - d) kao autor Ilijade
4. Zašto junak u prvom tekstu silazi u podzemni svijet?
 - a) da bi pronašao oca ✓
 - b) da bi pronašao majku
 - c) da bi razgovarao s dušama mrtvih
 - d) da bi doživio pustolovinu

5. Zašto junak u drugom tekstu silazi u podzemlje?
 - a) da bi oslobodio voljenu ženu
 - b) da bi okajao vlastite grijehе i pronašao pravi put ✓
 - c) da bi pronašao oca i majku te ih poslao u raj
 - d) da bi dokazao svoju hrabrost
6. Koga od onih koji su patili zbog ljubavi junak susreće?
 - a) Helenu
 - b) Afroditu
 - c) Ateju
 - d) Didonu ✓
7. U kojem se krugu nalaze grešni ljubavniciu drugome tekstu?
 - a) u prvom
 - b) u drugom ✓
 - c) u trećem
 - d) u četvrtom
8. Tko je Minos u prvom tekstu?
 - a) sudac ✓
 - b) svećenik
 - c) učitelj
 - d) kralj
9. Tko je Minos u drugom tekstu?
 - a) čudovište koje plaši prisutne
 - b) demon koji određuje mjesto u paklu ✓
 - c) dobroćudno čudovište
 - d) čudovište bez posebne uloge u djelu
10. Kojoj književnoj vrsti pripadaju oba teksta?
 - a) drami
 - b) eseju
 - c) epu ✓
 - d) baladi
11. Koja je kazna za grešne ljubavnike u drugom tekstu?
 - a) naglavačke su zabijeni u kamene šupljine
 - b) bođu ih obadi i ose
 - c) muči ih čežnja da vide Boga
 - d) vitla ih pakleni vihor ✓
12. Kako su u drugome tekstu kažnjeni samoubojice?
 - a) zaleđeni u posljednjem krugu pakla
 - b) pretvoreni u otrovno grmlje koje se lomi ✓
 - c) kupaju se u rijeci krvi
 - d) uronjeni u vlastiti izmet

7.8. Ispit čitanosti lektire 2 - Božanstvena komedija (Pakao)

Ime i prezime: _____

Broj bodova: 25/35 ^{71%} Ocjena: dobar (3)

PROVJERA ČITANOSTI LEKTIRE

A) Pažljivo pročitaj ulomak iz djela i odgovori na pitanja.

Dante Alighieri, Pakao (Božanstvena komedija)

(...)
U pustoši kad vidjeh kako stoji:
Smiluj se – viknuh – na nevolje moje,
tko bio, sjena il' živ čovjek koji!

Već nisam čovjek; bjeh u dane svoje,
a roditelji, lombardijsko pleme,
iz Mantove mi bjehu obadvoje.

Sub Julio, al' kasno rodiše me;
Rim me za dobrog Augusta znade,
kad bogova je lažnih bilo vrijeme.

Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade
Eneji, što iz trojskog dođe grada,
Ilion gordi pošto spaljen pade.

(...)
Vidjet ćeš: neki u ognju se skruše
zadovoljni, jer nadaju se stići,
ma kada bilo, međ blažene duše;

a k potonjima htjedneš li se dići,
dostojnija će duša doći tada,
s njom ću te pustit, kad mi bude ići,

jer onaj car što tamo gore vlada,
zato što njegve nisam znao vjere ^{BOG} KRŠĆANSTVO
ne pušta sa mnom do svojega grada.

2. U kakvim se nevoljama nalazio Dante kada se pojavio došljak?

2. Proložio je kroz prvi krug Pakla, šuma, zvijeri
Proložio je kroz pustoš.

1. Tko je došljak koji se predstavlja Danteu i što o njemu doznajemo?

1. Ajehak Homer koji se nalazi u prvome krugu i koji žudi da vidi
Boga jer je nehršten. Vergilije

2. Prepiši stihove u kojima došljak govori o:

2. a) svome djelu: Bio sam pjesnik; stihom slavu dade ✓
Eneji, što iz trojskog dođe grada ✓
b) ✓
2. b) svome porijeklu: u roditelji, lombardijski ✓
Rim me za dobrog Augusta znade ✓
iz Mantove mi bjehu obad ✓

1. Tko je dostojnija duša koja će Dantea voditi među blažene duše?

1. Beatrice ✓

2. Ukratko opiši Danteovu viziju pakla.

1,5 Dante je ima viziju pakla od 9 krugova.
Svaki krug predstavlja je jedan grijeh i njegove mučenike.
2 Paklene muke sve su teže što se više približava 9 krugu.
Dante je u svojoj viziji pakla uključio i antičke i srednjovjekovne likove
(Homer, Julije Cezar, Francesca i Paolo...)

3 4,5

- 2) Usporedi ulomke odgovarajući na pitanje zaokruživanjem jednog točnog odgovora.

Čestiti ovaj Trojanac i oružjem slavni Eneja
oca u Erebu traži i zato se spušta do sjena (...)
Odmah na pragu se začu gdje sićušna djeca plaču,
cika ih stoji i vriska i cvil i žalostiva piska;
njih na početku života pogodio udes je hudi
jednoga crnoga dana i s majčinskih strgao grudi.
Do njih su oni što na smrt po nepravdi suđeni bjehu,
al ne sjede onako gdje koji posadit se želi,
nego im suci i Minos i ovdje sude o grijehu,
vijećaju strogo o krivnji i život ispituju cijeli.
Zatim su jadnici oni što samo su zato u tami
jer su zamrzili život i njega se lišili sami.
(...)
Ovdje pak oni se vuku što ljubavnu trpješe muku,
tešku i okrutnu kugu, a i tu još tuguju tugu,
mirtova šuma ih krije, no mira ni u smrti nije.
(...)
Tu se po golemoj šumi Feničanka kreće Didona,
rana još svježja je njojzi što sama si zadala ona.

Tako se spustih iz prvog kruga
u drugi, manji prostorom, al' koji
tim više ječi od plača i tuga.

Minos strašan, zubma režeć stoji,
na pragu ondje grijeha ispitiva,
sudi i šalje, repom pravdu kroji.

To jest, kad duša, na nesreću živa,
tu stigne, sva se ispovijeda tada,
a ovaj znalac svakog djela kriva

da joj u paklu mjesto, što joj spada:
toliko puta svije rep na tijelu,
koliko treba stupnjeva da pada.

1. Kako se zove djelo kojem pripada prvi tekst?
- a) Ilijada
 - b) Odiseja
 - c) Eneida ✓
 - d) Metamorfoze
2. Kojim je stihom pisan prvi tekst?
- a) heksametrom ✓
 - b) stancom
 - c) jedanaestercem
 - d) dvanaestercem
3. U kojem se svojstvu autor prvog teksta pojavljuje u drugom tekstu?
- a) kao glavni lik
 - b) kao pjesnički uzor i vodič kroz podzemlje ✓
 - c) kao pjesnik ovjenčan lovorovim vijencem
 - d) kao autor Ilijade
4. Zašto junak u prvom tekstu silazi u podzemni svijet?
- a) da bi pronašao oca
 - b) da bi pronašao majku ✓
 - c) da bi razgovarao s dušama mrtvih
 - d) da bi doživio pustolovinu

5. Zašto junak u drugom tekstu silazi u podzemlje?
- a) da bi oslobodio voljenu ženu
 - b) da bi okajao vlastite grijeha i pronašao pravi put ✓
 - c) da bi pronašao oca i majku te ih poslao u raj
 - d) da bi dokazao svoju hrabrost
6. Koga od onih koji su patili zbog ljubavi junak susreće?
- a) Helenu
 - b) Afroditu
 - c) Ateju
 - d) Didonu ✓
7. U kojem se krugu nalaze grešni ljubavnicu drugome tekstu?
- a) u prvom
 - b) u drugom ✓
 - c) u trećem
 - d) u četvrtom
8. Tko je Minos u prvom tekstu?
- a) sidac ✓
 - b) svećenik
 - c) učitelj
 - d) kralj
9. Tko je Minos u drugom tekstu?
- a) čudovište koje plaši prisutne
 - b) demon koji određuje mjesto u paklu ✓
 - c) dobroćudno čudovište
 - d) čudovište bez posebne uloge u djelu
10. Kojoj književnoj vrsti pripadaju oba teksta?
- a) drami
 - b) eseju
 - c) epu ✓
 - d) baladi
11. Koja je kazna za grešne ljubavnike u drugom tekstu?
- a) naglavačke su zabijeni u kamene šupljine
 - b) bodu ih obadi i ose
 - c) muči ih čežnja da vide Boga ✓
 - d) vitla ih pakleni vihor ✓
12. Kako su u drugome tekstu kažnjeni samoubojice?
- a) zaleđeni u posljednjem krugu pakla
 - b) pretvoreni u otrovno grmlje koje se lomi ✓
 - c) kupaju se u rijeci krvi
 - d) uronjeni u vlastiti izmet

7.9. Ispit čitanosti lektire 3 – Božanstvena komedija (Pakao)

Ime i prezime

80% vrlo dobar(4)
Broj bodova: 28/35 Ocjena: 18.10.2019

PROVJERA ČITANOSTI LEKTIRE

A) Pažljivo pročitaj ulomak iz djela i odgovori na pitanja.

Dante Alighieri, *Pakao* (Božanstvena komedija)

(...)

U pustoši kad vidjeh kako stoji:
Smiluj se – viknuh – na nevolje moje,
tko bio, sjena il' živ čovjek koji!

Već nisam čovjek; bjeh u dane svoje,
a roditelji, lombardijsko pleme,
iz Mantove mi bjehu obadvoje.

Sub Julio, al' kasno rodiše me;
Rim me za dobrog Augusta znade,
kad bogova je lažnih bilo vrijeme.

Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade
Eneji, što iz trojskog dođe grada,
Ilion gordi pošto spaljen pade.

(...)

Vidjet ćeš: neki u ognju se skruše
zadovoljni, jer nadaju se stići,
ma kada bilo, međ blažene duše;

a k potonjima htjedneš li se dići,
dostojnija će duša doći tada,
s njom ću te pustit, kad mi bude ići,

jer onaj car što tamo gore vlada,
zato što njegve nisam znao vjere
ne pušta sa mnom do svojega grada.

1. U kakvim se nevoljama nalazio Dante kada se pojavio došljak?

12 Dante se izgubio u mračnoj šumi i susreo je tri
zvijeri. Kada je vidio Vergilija (starijeg) krenuo je vikati da
mu pomogne.

2. Tko je došljak koji se predstavlja Danteu i što o njemu doznajemo?

11 Došljak je Vergilije i o njemu saznajemo da je bio pjesnik i
da je napisao *Geoidu* i ostud dolga

3. Prepiši stihove u kojima došljak govori o:

- 2 2 a) svome djelu: Bio sam pjesnik; stih moj slavu dade ✓
Eneji, što iz trojskog dođe grada ✓
b) svome porijeklu: a roditelji, lombardijsko pleme, ✓
iz Mantove mi bjehu obadvoje ✓

11 4. Tko je dostojnija duša koja će Dantea voditi među blažene duše? Beatrice ✓

5. Ukratko opiši Danteovu viziju pakla.

1 2 Dante pakao zamisla kao lijevak napravljen od 9 krugova.
U svakom krugu (su) su određeni gresnici i imaju
određenu kaznu. Što je krug manji grijeh je veći,
a i kazna je teža.

6. Objasni značenje posljednje strofe.
 1 1 Vergilije objašnjava kako on nije mogao doći u Raj zato što je bio nekršten, stoga Vergilije spada u 1. krug Pakla, Limb.
7. Opiši simboliku brojeva u Božanstvenoj komediji.
 2 2 Djelo ima 100 pjevanja, a broj 100 predstavlja cjelovitost i savršenstvo. Također se kroz djelo pronalazi broj 3; 3 dijela po 33 pjevanja, stih tercina, broj 3 simbolizira Presveto Trojstvo.

B) Odgovori na pitanja o djelu.

1. Koja obilježja Boccacciovoga Dekameronu predstavljaju napuštanje srednjovjekovnog načina razmišljanja i početak novoga razdoblja, renesanse? Navedi najmanje tri takve karakteristike.
 //
2. Koji je autor, po tvome mišljenju, zadržao poetiku bližu srednjem vijeku, Dante ili Boccaccio? Potkrijepi svoj odgovor argumentima.
 1 Dante jer se on bazira na vjeri i kršćanstvu. (kako)
3. Kojim je jezikom pisan Dekameron? Talijanskim
4. Boccaccia smatramo začetnikom koje književne vrste? Novele
5. U kojem se stoljeću događa radnja djela? 14. (1348.)
6. Opiši kompoziciju djela.
 1 ~~Djelo ima~~ Djelo ima 100 novela koje su podijeljene na 10 dana, 10 mladih ljudi (7 djevojaka i 3 mladića) svaki dan pričaju priču na odreden temu. Uokviruena kompozicija.
7. Koja početna situacija uokviruje djelo?
 1 Kuga u Firenci 1348. g.
8. Koje ti se djelo više svidjelo? Objasni svoj odgovor.
 2 Više mi se svidio Danteov Pakao zbog Danteove intrige da pređe kroz Pakao (i) da bi otkajao svoje grijeh. Također mi se sviđa njegovo viđenje grijeha i što za njega predstavlja najbži grijeh.

C) Usporedi ulomke odgovarajući na pitanje zaokruživanjem jednog točnog odgovora.

Čestiti ovaj Trojanac i oružjem slavni Eneja
oca u Erebu traži i zato se spušta do sjena (...)
Odmah na pragu se začu gdje sićušna djeca plaču,
cika ih stoji i vriska i cvil i žalostiva piska;
njih na početku života pogodio udes je hudi
jednoga crnoga dana i s majčinskih strgao grudi.
Do njih su oni što na smrt po nepravdi suđeni bjehu,
al ne sjede onako gdje koji posadit se želi,
nego im suci i Minos i ovdje sude o grijehu,
vijećaju strogo o krivnji i život ispituju cijeli.
Zatim su jadmici oni što samo su zato u tami
jer su zamrzili život i njega se lišili sami.
(...)
Ovdje pak oni se vuku što ljubavnu trpješe muku,
tešku i okrutnu kugu, a i tu još tuguju tugu,
mirtova šuma ih krije, no mira ni u smrti nije.
(...)
Tu se po golemoj šumi Feničanka kreće Didona,
rana još svježja je njojzi što sama si zadala ona.

Tako se spustih iz prvog kruga
u drugi, manji prostorom, al' koji
tim više ječi od plača i tuga.

Minos strašan, zubma režeč stoji,
na pragu ondje grijeha ispitiva,
sudi i šalje, repom pravdu kroji.

To jest, kad duša, na nesreću živa,
tu stigne, sva se ispovijeda tada,
a ovaj znalac svakog djela kriva

da joj u paklu mjesto, što joj spada:
toliko puta svije rep na tijelu,
koliko treba stupnjeva da pada.

1. Kako se zove djelo kojem pripada prvi tekst?
 - a) Ilijada
 - b) Odiseja
 - c) Eneida ✓
 - d) Metamorfoze
2. Kojim je stihom pisan prvi tekst?
 - a) heksametrom ✓
 - b) stancom
 - c) jedanaestercem
 - d) dvanaestercem
3. U kojem se svojstvu autor prvog teksta pojavljuje u drugom tekstu?
 - a) kao glavni lik
 - b) kao pjesnički uzor i vodič kroz podzemlje ✓
 - c) kao pjesnik ovjenčan lovorovim vijencem
 - d) kao autor Ilijade
4. Zašto junak u prvom tekstu silazi u podzemni svijet?
 - a) da bi pronašao oca ✓
 - b) da bi pronašao majku ✓
 - c) da bi razgovarao s dušama mrtvih
 - d) da bi doživio pustolovinu

5. Zašto junak u drugom tekstu silazi u podzemlje?
- a) da bi oslobodio voljenu ženu
 - b) da bi okajao vlastite grijehе i pronašao pravi put ✓
 - c) da bi pronašao oca i majku te ih poslao u raj
 - d) da bi dokazao svoju hrabrost
6. Koga od onih koji su patili zbog ljubavi junak susreće?
- a) Helenu
 - b) Afroditu
 - c) Ateju
 - d) Didonu
7. U kojem se krugu nalaze grešni ljubavnicu drugome tekstu?
- a) u prvom
 - b) u drugom ✓
 - c) u trećem
 - d) u četvrtom
8. Tko je Minos u prvom tekstu?
- a) sudac
 - b) svećenik ✓
 - c) učitelj
 - d) kralj
9. Tko je Minos u drugom tekstu?
- a) čudovište koje plaši prisutne
 - b) demon koji određuje mjesto u paklu ✓
 - c) dobroćudno čudovište
 - d) čudovište bez posebne uloge u djelu
10. Kojoj književnoj vrsti pripadaju oba teksta?
- a) drami
 - b) eseju
 - c) epu ✓
 - d) baladi
11. Koja je kazna za grešne ljubavnike u drugom tekstu?
- a) naglavačke su zabijeni u kamene šupljine
 - b) bođu ih obadi i ose
 - c) muči ih čežnja da vide Boga ✓
 - d) vitla ih pakleni vihor
12. Kako su u drugome tekstu kažnjeni samoubojice?
- a) zaleđeni u posljednjem krugu pakla
 - b) pretvoreni u otrovno grmlje koje se lomi ✓
 - c) kupaju se u rijeci krvi ✓
 - d) uronjeni u vlastiti izmet

7.10. Nastavna priprema za sat obrade lektire – *Gospoda Glembayevi*

SREDNJA ŠKOLA SLUNJ

4.razred, Četverogodišnji strukovni program. U razredu je 13 učenika.

Lektirno djelo: Miroslav Krleža: *Gospoda Glembayevi*

PLAN POUČAVANJA - PROBLEMSKI ZADATAK

Odgojno-obrazovni ishod (satnica 105 sati godišnje):

A.1.1. Učenik opisuje i pripovijeda u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja

A.1.3. Učenik čita u skladu s određenom svrhom opisne i pripovjedne tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika

B. 1.1. Učenik izražava svoj literarni doživljaj i objašnjava stav o književnom tekstu

B. 1.3. Učenik prepoznaje i opisuje književni tekst u književnopovijesnom, društvenom i kulturnom kontekstu

Dva očekivanja međupredmetnih tema:

UKU A.4/5.1. (1. Upravljanje informacijama) Učenik/učenica samostalno traži nove informacije iz različitih izvora, transformira ih u novo znanje i uspješno primjenjuje pri rješavanju problema.

UKU D.4/5.2. (2. Suradnja s drugima) Učenik/učenica ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.

OSR B.4.2. Suradnički uči i radi u timu.

Kratki opis aktivnosti s jasno navedenim problemskim zadatkom:

- učenik čita književno djelo Miroslava Krleže: *Gospoda Glembayevi*
- učenik gleda ekranizaciju drame *Gospoda Glembayevi*
- učenik pomoću grafičkog organizatora prikazuje odnose među likovima u dramskom djelu Miroslava Krleže
- učenik uspoređuje Leona Glembaya i Filipa Latinovicza na temelju motiva povratka i motiva identiteta
- učenik samostalno prema vlastitom izboru istražuje podatke o brzom i lažnom

bogaćenju pojedinaca u različitim medijima (novine, televizija, internetski portali)
- učenik izdvaja informacije u skladu sa svrhom čitanja, razlikuje informacije prema važnosti

POSTAVLJENJE PROBLEMA:

Poveži moralno i financijsko propadanje obitelji Glembay s izrazom "Tko je jamio, je jamio" (brzo i lažno bogaćenje)

Primjer vrednovanja za učenje, kao učenje

VREDNOVANJE ZA UČENJE:

- shematski prikaz likova i odnosa među likovima
- usporedba Leona Glembaya i Filipa Latinovicza na temelju motiva povratka i motiva identiteta

VREDNOVANJE KAO UČENJE

- učenici izlažu ono što su uočili tijekom čitanja
- na temelju smjernica navode uz karakteristike lika Leona Glembaya postupke, situacije, riječi ili rečenice kojima ističu etičke i psihološke značajke važne za karakterizaciju lika
- lik Leon Glembay - karakteristike:
 1. čovjek istančanih živaca
 2. senzibilan intelektualac europskih vidika
 3. opterećen kompleksima
 4. izdvojen iz obitelji
- učenici tijekom čitanja dramskoga djela u tablici navode zapažanja o likovima, probleme koji izvire iz njihovih odnosa te zapažanja o govoru dramskih likova

Na temelju zadataka iz vrednovanja kao učenja i vrednovanja za učenje učenici istražuju u dnevnom tisku, na televiziji ili na internetskim portalima moralno i financijsko propadanje obitelji Glembay s izrazom "Tko je jamio, je jamio" (brzo i lažno bogaćenje).